

**PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA
ŚRODOWISKO**

**PROJEKTU
STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO
DO 2020 ROKU**

**WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
Poznań, wrzesień 2005 r.**

ZESPÓŁ PROJEKTOWY

DYREKTOR BIURA

Jacek Michałowski

Autorzy opracowania

Bartosz Burzyński

Małgorzata Czerniak

Jędrzej Cesar

Julian Kobusiński

Elżbieta Kozłowska

Grażyna Łyczkowska

Spis treści

1.	Wstęp	3
1.1.	<i>Podstawy formalno – prawne opracowania prognozy</i>	3
1.2.	<i>Cel i zakres prognozy</i>	3
1.3.	<i>Wykorzystane dokumenty</i>	4
2.	Informacja o zawartości, głównych celach strategii oraz jej powiązaniach z innymi dokumentami	6
2.1.	<i>Ogólna charakterystyka Strategii</i>	6
2.2.	<i>Zawartość dokumentu</i>	6
2.3.	<i>Cele Strategii</i>	6
2.3.1.	Cel generalny	7
2.3.2.	Cele strategiczne i operacyjne	7
2.3.3.	Cele horyzontalne	8
2.4.	<i>Powiązanie Strategii z innymi dokumentami</i>	9
2.4.1.	Polityki wspólnotowe	10
2.4.2.	Polityki krajowe	10
2.4.3.	Polityki wewnątrzregionalne	10
2.4.4.	Polityki lokalne	10
3.	Analiza i ocena stanu środowiska przyrodniczego i potencjalnych jego zmian w przypadku braku realizacji Strategii	11
3.1.	<i>Ogólna charakterystyka województwa</i>	11
3.2.	<i>Analiza i ocena stanu środowiska przyrodniczego</i>	14
3.2.1.	Jakość wód powierzchniowych	14
3.2.2.	Wody i obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych	16
3.2.3.	Jakość wód podziemnych	17
3.2.4.	Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	18
3.2.5.	Zagrożenie środowiska hałasem	18
3.2.6.	Zagrożenie powodziowe	19
3.2.7.	Zanieczyszczenie gleb	20
3.2.8.	Zagrożenie lasów	20
3.2.9.	Osuwanie się mas ziemnych	21
3.2.10.	Występowanie poważnych awarii	21
3.2.11.	Składowanie i utylizacja odpadów	22
3.2.12.	Gospodarka ściekowa	23
3.2.13.	Wnioski	24
3.3.	<i>Zmiany w środowisku</i>	25
3.4.	<i>Potencjalne zmiany środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu</i>	29
4.	Charakterystyka i ocena problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia Strategii, w szczególności dotyczących obszarów objętych ochroną prawną	31
4.1.	<i>. Stan infrastruktury zabezpieczającej środowisko</i>	31
4.2.	<i>Zasoby naturalne</i>	32
4.3.	<i>Miejsca degradacji środowiska</i>	33

4.4.	<i>Zasoby wodne</i>	33
4.5.	<i>Stopień lesistości</i>	34
4.6.	<i>Spójność przestrzenna systemu przyrodniczego</i>	35
5.	Analiza i ocena celów ochrony środowiska ustanowionych na poziomach międzynarodowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia Strategii	38
6.	Informacja o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy	41
7.	Potencjalny wpływ realizacji celów Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze	43
8.	Przewidywane znaczące oddziaływanie realizacji Strategii na środowisko	45
9.	Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko	48
10.	Rozwiązania alternatywne zawarte w Strategii	50
11.	Przewidywane metody analizy realizacji Strategii	51
12.	Możliwe transgraniczne oddziaływanie realizacji Strategii na środowisko	53
13.	Streszczenie	54
14.	Spis materiałów wykorzystanych przy opracowaniu prognozy	56
15.	Załączniki	58
15.1.	<i>Spis rysunków</i>	58
15.2.	<i>Spis tabel</i>	58

1. Wstęp

Obowiązek sporządzania prognozy wynika z art. 40 ust.1 pkt.1 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r., w myśl której „projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty planów zagospodarowania przestrzennego oraz projekty strategii rozwoju regionalnego, wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, którego elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko”.

Odpowiedzialnym za wykonanie Prognozy jest organ administracji publicznej opracowujący projekt dokumentu lub wprowadzający zmiany do przyjętego już dokumentu.

1.1. Podstawy formalno – prawne opracowania prognozy

Podstawy formalno - prawne opracowania prognozy oddziaływania na środowisko „Projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020” stanowią:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami), która weszła w życie z dniem 1 października 2001r. na mocy ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085),
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. Nr 142 z 2001r., poz. 150 z późniejszymi zmianami),

a także ustalenia na poziomie międzynarodowym:

- Dyrektywa 200/41 z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na Środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.07.2001),
- Dyrektywa 2003/35/We z dnia 26 maja 2003 r. przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy rady 85/337/EWG i 96/61/WE (Dz. Urz. WE L 156 z 26.06.2003r.).

Prognoza wykonana została w zakresie ustalonym w art. 41 ust.2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska, z uwzględnieniem wymagań zawartych w tekście ustawy z dnia 18 maja 2005 o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw.

1.2. Cel i zakres prognozy

Prognoza oddziaływania na środowisko wykonana została dla Projektu Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020.

Podstawowym celem prognozy jest ustalenie, czy zapisy projektu Strategii nie naruszają zasad prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego. Ważne jest, by względy ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju były rozważane na równi z innymi celami i interesami (gospodarczymi i społecznymi).

Prognoza ma również ułatwić identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych spowodowanych realizacją postanowień ocenianego dokumentu oraz określić, czy przyjęte rozwiązania ochronne w dostateczny sposób zabezpieczają przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń w środowisku.

Podlegająca ocenie strategia w swej naturze jest dokumentem ogólnym. Definiuje cele, które wyznaczają kierunki rozwoju, lecz nie określa tempa i skali ich osiągnięcia. Tego rodzaju ustalenia dokonywane są na poziomie programów operacyjnych, gdy znana jest skala środków przeznaczonych na ich realizację. Wobec powyższego, także ocena oddziaływania na środowisko może mieć jedynie charakter jakościowy.

Prognoza ma służyć jako materiał pomocniczy (dla oceny oddziaływania na środowisko) i w trakcie konsultacji Strategii, powinna być szeroko udostępniona społeczeństwu, jako dodatkowy materiał informacyjny.

Szczegółowe wymagania, co do zakresu prognozy określa art. 41 ust 2 ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z powyższym artykułem prognoza powinna zawierać między innymi:

- informacje o zawartości i głównych celach projektowanej Strategii oraz jej powiązaniach z innymi dokumentami,
- analizę i ocenę stanu środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji Strategii,
- analizę i ocenę stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem oraz częstotliwość występowania tego oddziaływania,
- analizę i ocenę problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych,
- analizę i ocenę celów ochrony środowiska ustanowionych na poziomach międzynarodowym albo krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanej Strategii oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione w tym dokumencie,
- streszczenie wykonane w języku niespecjalistycznym.

1.3. Wykorzystane dokumenty

Prognozę projektu Strategii wykonano z wykorzystaniem następujących materiałów sporządzonych na poziomach europejskim, krajowym i wojewódzkim. Są to między innymi:

- II Polityka Ekologiczna Państwa, Rada Ministrów, Warszawa 2000,
- Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 Warszawa grudzień 2002 r,

- Ramowa strategiczna ocena oddziaływania na środowisko „Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004 – 2006”. Kassenberg A. i zespół, REC, Warszawa, 2002 r,
- Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej wraz z Programem działań (dokument zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 25 lutego 2003 r.),
- Wstępny projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na lata 2007 – 2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego uchwalona w 2000 r. (Uchwała Nr XXVI/386/2000 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 10 lipca 2000 r.),
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego uchwalony w 2001 r. (Uchwała Nr XLII/628/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 r.),
- Prognoza do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego WBPP Poznań 2001 r.,
- Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego (Uchwała Nr LI/731/2002 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 9 lipca 2002 r.),
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego (Uchwała Nr XIII/170/2003 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 29 września 2003 r.),
- Prognoza oddziaływania na środowisko projektu „Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego” dr hab. Krzysztof Kasprzak,
- Raporty o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2001-2003 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań,
- Opracowanie Ekofizjograficzne Podstawowe wykonywane na potrzeby planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego (w trakcie opracowania).

2. Informacja o zawartości, głównych celach strategii oraz jej powiązaniach z innymi dokumentami

2.1. Ogólna charakterystyka Strategii

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego jest narzędziem polityki regionalnej określającym główne cele i kierunki rozwoju województwa.

Na podstawie diagnozy społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, analizy SWOT, treści innych dokumentów planistycznych oraz wyników konsultacji społecznych sformułowano wizję i misję województwa oraz cele strategiczne, operacyjne i horyzontalne.

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na lata 2007–2020 nawiązuje do treści dokumentu przyjętego w 2000 roku. Wykorzystuje wszystkie te jego zapisy, które mają charakter uniwersalny, tym bardziej, że sformułowano je w toku dyskusji publicznej przy szerokim partnerstwie społecznym.

Strategia jest dokumentem określającym uzgodnione w wyniku partnerstwa społecznego cele interwencji publicznej.

2.2. Zawartość dokumentu

Wstępny projekt strategii województwa wielkopolskiego opisuje między innymi:

- podstawy formalno - prawne i programowe prac nad strategią;
- zakres i przedmiot strategii;
- potencjał wewnętrznego województwa oparty na analizie SWOT, na którą składa się analiza silnych i słabych stron oraz opis problemów głównych obszarów strategicznych;
- wizję rozwoju województwa mówiącą o przyszłości regionu;
- misję województwa, w której dużą rolę odgrywać będą podmioty publiczne działające na rzecz rozwoju regionu;
- cel generalny, cele strategiczne, operacyjne i cele horyzontalne rozwoju województwa.

2.3. Cele Strategii

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego proponuje cele logicznie i hierarchicznie ułożone, obejmujące wszystkie potencjalne możliwości ich osiągnięcia, zależne od interwencji publicznej. Cele te sformułowano w podziale na główny, strategiczny i operacyjny.

Punktem wyjścia do sformułowania celu nadrzędnego strategii było określenie hierarchii priorytetowych obszarów rozwoju. Należą do nich, poczynając od wyjściowego – kapitału społecznego, a kończąc na najważniejszym, docelowym – jakości życia:

- kapitał społeczny
- przedsiębiorczość,
- praca,
- edukacja,
- infrastruktura
- jakość życia.

Cele określone w strategii wynikają nie tylko z aktualnej oceny ex ante sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie oraz z analizy strategicznej, w tym analizy SWOT. Konstrukcja struktury celów uwzględnia także dorobek programowy na poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

2.3.1. Cel generalny

Generalnym celem strategii jest „Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców”. Takie ujęcie celu generalnego oznacza, iż realizacja poszczególnych celów – strategicznych i operacyjnych jest podporządkowana celowi generalnemu. Zapewnia to ponadto spójność strategii z polityką spójności Unii Europejskiej, ze Strategią Lizbońską oraz z Narodowym Planem Rozwoju łącznie.

Celowi generalnemu podporządkowane są 4 cele strategiczne oraz 21 celów operacyjnych.

2.3.2. Cele strategiczne i operacyjne

Cel strategiczny 1. Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi
- Cel operacyjny 1.2. Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem
- Cel operacyjny 1.3. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- Cel operacyjny 1.4. Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- Cel operacyjny 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych
- Cel operacyjny 1.6. Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitarne o znaczeniu europejskim
- Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych
- Cel operacyjny 1.8. Restrukturyzacja obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym

Cel strategiczny 2. Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej
- Cel operacyjny 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw
- Cel operacyjny 2.3. Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu
- Cel operacyjny 2.4. Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu

Cel strategiczny 3. Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 3.1. Ograniczanie barier w dostępie do edukacji
- Cel operacyjny 3.2. Poprawa jakości oraz wzrost różnorodności form kształcenia
- Cel operacyjny 3.3. Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia
- Cel operacyjny 3.4. Poprawa organizacji rynku pracy

Cel strategiczny 4. Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców
- Cel operacyjny 4.2. Poprawa warunków mieszkaniowych
- Cel operacyjny 4.3. Rozwój usług socjalnych
- Cel operacyjny 4.4. Wzrost bezpieczeństwa
- Cel operacyjny 4.5. Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych
- Cel operacyjny 4.6. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego
- Cel operacyjny 4.7. Wzrost udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców regionu

2.3.3. Cele horyzontalne

Realizacja celów strategicznych i operacyjnych nie wyczerpuje listy celów, jakie należy osiągnąć w perspektywie czasowej określonej przez strategię.

Część celów wyłamuje się ze skonstruowanej struktury hierarchicznej przyjmując horyzontalną względem niej pozycję. Są nimi:

1. Ład przestrzenny
2. Zrównoważony rozwój
3. Społeczeństwo informacyjne
4. Innowacje
5. Integracja województwa z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą

Dla ochrony środowiska istotne znaczenie ma realizacja dwóch z powyższych celów, a mianowicie: ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju. Ich realizacja ma być gwarancją, że osiągnięcie celów społeczno-gospodarczych, niezwiązanych bezpośrednio ze środowiskiem przyrodniczym, będzie się odbywać przy minimalizacji negatywnych skutków dla niego.

Cel horyzontalny 1. Ład przestrzenny jest niezbędnym warunkiem trwałego rozwoju regionu. Jest to taki stan zagospodarowania przestrzennego, który odpowiada

określonym kryteriom funkcjonalnym, estetycznym, społecznym, gospodarczym, technicznym i przyrodniczym. Realizacja tego celu ma służyć:

- osiągnięciu poziomu wyposażenia w infrastrukturę zgodnego ze standardami XXI wieku, konkurencyjnego i porównywalnego z wyposażeniem innych regionów, oraz tworzącego spójny, zintegrowany system,
- osiągnięciu zgodności form wykorzystania poszczególnych obszarów zgodnie z ich naturalnymi predyspozycjami lub przy minimalizacji konfliktów z nimi,
- osiągnięciu spójności przestrzennej poprzez eliminowanie enklaw bądź przy ograniczaniu peryferyjnego charakteru poszczególnych części województwa,
- zachowaniu spójności systemu ekologicznego przy utrzymaniu bądź poprawie jego stanu,
- ograniczaniu konfliktów między poszczególnymi formami wykorzystania różnych obszarów,
- właściwemu kształtowaniu sieci osadniczej przy utrwalaniu jej wielostopniowej, hierarchicznej struktury, wielofunkcyjności oraz ograniczaniu antropresji na pozostałe obszary,
- eliminowanie konfliktów przestrzennych z elementami zagospodarowania przestrzennego sąsiednich województw.

Cel horyzontalny 2. Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju wymagać będzie dostosowania działalności gospodarczej do istniejących uwarunkowań środowiska tak, aby możliwe było pogodzenie satysfakcjonującego wyniku ekonomicznego z głęboką troską o otoczenie społeczne i środowisko przyrodnicze.

Zrównoważony rozwój wymagać będzie respektowania następujących zasad:

- Solidarności wszystkich ludzi - zarówno na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym, jak między obecnym a przyszłymi pokoleniami (dotyczy to szczególnie zasobów przyrodniczych).
- Ostrożności – wybory dokonywane dzisiaj nie mogą ograniczyć swobody wszystkich uczestników życia społeczno-ekonomicznego w przyszłości.
- Współuczestnictwa – zaangażowanie wszystkich uczestników życia społeczno – gospodarczego w regionie.

2.4. Powiązanie Strategii z innymi dokumentami

Strategia rozwoju województwa jest elementem dużego systemu programowania, przygotowywanego na różnych poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, w układach ogólnym, horyzontalnym i resortowym. Treść Strategii uwzględnia ustalenia, jakie są w tych dokumentach zawarte. Szczególnie istotne jest zharmonizowanie z opracowywanym Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007–2013, Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego oraz z projektowanymi, nowymi kierunkami polityk spójności i strukturalnej Unii Europejskiej, w tym przede wszystkim ze Strategią Lizbońską.

Podstawowymi dokumentami, które miały wpływ na zapisy Projektu Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2020 były:

2.4.1. Polityki wspólnotowe

- Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013
- Strategia Lizbońska oraz jej zmieniona wersja.

2.4.2. Polityki krajowe

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013
- Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013

2.4.3. Polityki wewnątrzregionalne

- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego (dokument uchwalony w 2000 roku)
- Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002-2010
- Strategia rozwoju oświaty
- Strategia zatrudnienia
- Strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Wielkopolsce
- Strategia e-Wielkopolska
- Regionalna strategia innowacji
- Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia
- Strategia pomocy społecznej
- Program „Razem – więcej – łatwiej”

2.4.4. Polityki lokalne

3. Analiza i ocena stanu środowiska przyrodniczego i potencjalnych jego zmian w przypadku braku realizacji Strategii

Stan środowiska w województwie wielkopolskim zdiagnozowany został między innymi w następujących dokumentach:

- Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w latach 2000 – 2003 opracowanych w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Poznaniu,
- Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002 – 2020 wykonany przez ARCADIS Ekokonrem sp. z o.o. Wrocław w 2002 r.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wykonany w Wielkopolskim Biurze Planowania Przestrzennego w 2001 r.,
- Prognoza oddziaływania na środowisko Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wykonana w Wielkopolskim Biurze Planowania Przestrzennego w 2001r.

Dane zawarte w w/w dokumentach pozwalają na ocenę stanu środowiska na terenie województwa oraz umożliwiają zidentyfikowanie ewentualnych problemów środowiskowych w przypadku odstąpienia od realizacji Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego.

3.1. Ogólna charakterystyka województwa

Województwo wielkopolskie położone jest w zachodniej części Polski i zajmuje powierzchnię 29 825,6 km², co stanowi 9,5 % powierzchni kraju. Jest drugim, co do wielkości województwem w Polsce. Liczba ludności województwa wynosi 3 359 tys. osób (8,7 % ludności kraju), a gęstość zaludnienia 113 os / km² i jest mniejsza od średniej krajowej wynoszącej 122 osoby na 1 km² (stan na 2003 r.). Graniczy z 7 województwami: pomorskim, kujawsko – pomorskim, łódzkim, opolskim, dolnośląskim, lubuskim i zachodniopomorskim.

Największą aglomeracją województwa jest miasto Poznań, w którym zamieszkuje 577 tys. osób. Inne ważne ośrodki miejskie to: Kalisz, Konin, Leszno, Piła (dawne miasta wojewódzkie) oraz Ostrów Wlkp. i Gniezno.

Dzisiejsze ukształtowanie powierzchni Wielkopolski jest w głównej mierze dziełem zlodowaceń plejstocenijskich, których konsekwencją jest równoleżnikowa zmienność pochodzenia rzeźby i jej typu.

Województwo charakteryzuje się wyraźną dwudzielnością rzeźby. Części północna i środkowa odznaczają się większym urozmaiceniem rzeźby oraz występowaniem rynien polodowcowych. Części południowa i wschodnia zostały ukształtowane przez wcześniejsze nasunięcia lądolodu i procesy na przedpolu czaszy lodowcowej. Brak tu naturalnych zbiorników wodnych, a rzeźba terenu jest mniej zróżnicowana.

Podstawową cechą Wielkopolski jest jej równinność. Ukształtowanie terenu zawarte jest w granicach od ok. 290 m n.p.m. (Kobyła Góra 284 m n.p.m. - kulminacja

Wzgórz ostrzeszowskich), do najniższego punktu położonego w dniu Jeziora Śremskiego (kryptodepresja o minimalnej rzędnej 6 m p.p.m.) na Pojezierzu Międzychodzko – Sierakowskim. Województwo wielkopolskie w przeważającej części położone jest na wysokości od 60 do 120 m n.p.m.

W Wielkopolsce występuje znaczna ilość podstawowych kopalin energetycznych, a także nieco więcej surowców chemicznych i skalnych. Z surowców energetycznych występują tu: węgiel brunatny, gaz ziemny, ropa naftowa i torf.

Węgiel brunatny występuje w 16 udokumentowanych złożach w rejonie Konina i Turku. Złoża ropy naftowej występują w Buku, Jastrzębsku oraz w okolicach Międzychodu. Złoża gazu ziemnego usytuowane są przede wszystkim w południowej i południowo-zachodniej części województwa.

Mniej popularnym obecnie surowcem jest torf. W województwie wielkopolskim istnieją 33 udokumentowane złoża tego surowca, a eksploatacja prowadzona jest tylko w 9 złożach (wg Bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce, stan na 31.XII.2003 r.)

Dużo mniejsze znaczenie dla rozwoju gospodarczego Wielkopolski mają surowce metaliczne, a przede wszystkim rudy żelaza występujące w południowej i wschodniej Wielkopolsce, w postaci darniowych rud żelaza. Rudy metali nieżelaznych natomiast występują między Kaliszem a Ostrzeszowem i Leszmem.

Wielkopolska jest względnie bogata w surowce chemiczne, głównie w sól kamienną (NaCl) i sole potasowe, głównie sylwin (KCl), eksploatowane w wysadzie solnym Kłodawa. Na znacznych głębokościach występują tu również anhydryty, najczęściej w stropie i spągu poziomów soli kamiennej, a także gipsy, jako zwieńczenia czap wysadów solnych.

Na terenie województwa występują licznie złoża kruszywa naturalnego i surowców ceramicznych, przede wszystkim do produkcji materiałów budowlanych. Są to złoża o znaczeniu lokalnym, zaspokajające potrzeby Wielkopolski.

Bogactwem Wielkopolski są także wody termalne. Prawie całe województwo wielkopolskie (poza częścią południowo-zachodnią) położone jest w obrębie okręgów geotermalnych Polski z temperaturą wód od 240 do 1500⁰C i mineralizacją wynoszącą do 300 g/dm³. Wody geotermalne stanowią potencjalną bazę dla rozwoju rekreacji o charakterze leczniczo-wypoczynkowym, szczególnie w części północno-wschodniej i północnej województwa, gdzie osiągają temperatury od 800 do ponad 1200⁰C.

88 % obszaru województwa wielkopolskiego położone jest w dorzeczu Warty. Południowo-zachodnia część województwa leży natomiast w zasięgu zlewni Baryczy, Obrzycy, Krzyckiego Rowu i Widawy.

Osią ekologiczną układu hydrograficznego Wielkopolski jest dolina Warty oraz system pradolin. Pradoliny zorientowane są równoleżnikowo; na południu Warciańsko-Odrzańska (Warszawsko-Berlińska), na północy Noteci – Warty (Toruńsko – Eberswaldzka), połączone przełomowym odcinkiem rz. Warty koło Poznania.

Województwo cechuje się dość dużą jeziornością. Blisko 800 jezior koncentruje się w północnej, północno-wschodniej i północno-zachodniej części województwa. Z ogólnej liczby jezior, niemal 60% to jeziora małe o powierzchni poniżej 10 ha, a 3 jeziora mają powierzchnię powyżej 500 ha. Są to Jeziora Powidzkie (1036 ha), Zbąszyńskie (698 ha) oraz Niedzięgiel (551 ha).

Większość zasobów wód podziemnych województwa (około 60 %) występuje w obrębie tzw. głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP), wśród których do najbardziej zasobnych należą:

- Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka,
- Pradolina Warszawsko-Berlińska,
- Wielkopolska Dolina Kopalna.

Piętro czwartorzędowe jest najbardziej zasobne w wodę, szczególnie w jednostkach wodonośnych położonych w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej, Pradolinie Warszawsko-Berlińskiej oraz w Pradolinie Barucko-Głogowskiej. Do najbardziej zasobnych zbiorników wodonośnych należy również Wielkopolska Dolina Kopalna. W obrębie tego piętra wodonośnego zlokalizowane są główne obszary rezerw wód podziemnych (18 zbiorników wód podziemnych).

Klimat Wielkopolski należy do strefy klimatów umiarkowanych, jest wynikiem ścierania się dwóch mas klimatycznych: morskiej i kontynentalnej. Dominującą rolę odgrywają masy powietrza polarnego, występujące na terenie Wielkopolski około 82 % dni w roku, najczęściej w lipcu i sierpniu, najrzadziej w kwietniu, listopadzie i grudniu.

Średnia temperatura roczna w Wielkopolsce wynosi od około 7,6 0C w północnej części województwa do około 8,6 0C na terenach położonych na zachodnim i południowo - zachodnim skraju.

Województwo wielkopolskie, w porównaniu z innymi regionami Polski, uznawane jest za obszar najbardziej deficytowy w wodę. Średnie sumy opadów wahają się od poniżej 500 mm w rejonie Słupcy do ponad 600 mm na krańcach północnym i północno-wschodnim.

Na terenie województwa najczęściej występują wiatry wiejące z kierunku zachodniego i południowo – zachodniego.

Największa wilgotność powietrza występuje w okresie zimowym (grudzień – około 90 %), a najniższa w lecie i wiosną (maj, czerwiec – około 71 %). Wilgotność jest tym elementem, który w przebiegu rocznym i dobowym zmienia się w relacji odwrotnej do przebiegu temperatury powietrza. Największą zmienność przestrzenną obserwuje się w kwietniu i lipcu, a najwyższe wartości i najmniejsze zróżnicowanie ma miejsce w styczniu.

Warunki glebowe wykazują w województwie zmienność: od dobrych na wysoczyznach morenowych zbudowanych z glin piaszczystych (część środkowa i południowa województwa) do niekorzystnych na sandrach, na wysoczyznach, w strefach krawędziowych, czy w dolinach zbudowanych z utworów piaszczystych. Większość gleb to gleby lekkie i bardzo lekkie reprezentowane głównie przez gleby brunatnoziemne, bie-

licoziemne oraz gleby bagienne (mułowo – torfowe), gleby pobagienne (murszowe i czarne ziemie), a także napływowe (mady rzeczne).

Województwo wielkopolskie jest regionem o dużym udziale użytków rolnych. Na jednego mieszkańca przypada 0,57 ha użytków rolnych (w Polsce 0,47 ha), co podkreśla rolniczy charakter regionu. Użytki rolne w województwie stanowią 63,5% powierzchni ogólnej (w kraju 59%). Generalnie, gleby gruntów ornych województwa są bardzo zróżnicowane. Gleby gruntów ornych województwa są średniej i niskiej jakości, ze względu na niewielki procent gleb I i II klasy.

Województwo wielkopolskie pod względem lesistości zajmuje 12 miejsce w kraju, ze wskaźnikiem 25,3 % (przy średnim krajowym 28,3 %). Najwyższą lesistością charakteryzują się gminy położone w północno-zachodniej i zachodniej części województwa. Powierzchnia lasów w województwie wynosi ok. 755 030 ha.

W strukturze własnościowej przeważają lasy własności Skarbu Państwa (91,6 % ogólnej powierzchni lasów), pozostałe to głównie lasy prywatne. Zarząd lasami Skarbu Państwa pełnią nadleśnictwa wchodzące w skład Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP).

W celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej na terenie województwa utworzono dwa leśne kompleksy promocyjne: Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Rychtańskie” utworzony 1 lipca 1996 roku, o powierzchni całkowitej 47 643 ha (w tym w Wielkopolsce znajduje się ok. 43000ha) oraz Leśny kompleks Promocyjny „Puszcza Notecka” powołany zarządzeniem Nr 62 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 14 października 2004 r., o powierzchni całkowitej 137 273 ha.

Obszary prawnie chronione zajmują 31,2 % powierzchni województwa, przy średniej dla całego kraju 32,5%. Województwo zajmuje 8 miejsce w kraju pod względem udziału obszarów chronionych w ogólnej powierzchni województwa.

Parki narodowe zajmują 0,3% powierzchni województwa, rezerваты 0,2%, parki krajobrazowe 5,8%, obszary chronionego krajobrazu 24,7%, obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 4,6%, projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 ca 5,2% powierzchni województwa.

3.2. Analiza i ocena stanu środowiska przyrodniczego

Analizę i ocenę stanu środowiska w województwie wielkopolskim przeprowadzono na podstawie Raportu o Stanie Środowiska w Wielkopolsce w latach 2001-2003 oraz informacji uzyskanych przez WBPP do Opracowania ekofizjograficznego podstawowego wykonywanego na potrzeby planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

3.2.1. Jakość wód powierzchniowych

Ogólna jakość wód płynących na obszarze województwa charakteryzuje się znacznym udziałem wód pozaklasowych. Przyczyną tego jest między innymi wzrost powierzchni obszarów wiejskich objętych siecią wodociagową bez równoległej budowy

systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków oraz chemizacja rolnictwa i spływ powierzchniowy do wód. Wyniki wieloletnich badań pozwalają jednak na stwierdzenie stałej tendencji poprawy jakości wód.

Najwyższą jakością sanitarną charakteryzują się wody powierzchniowe odwadniające północną część województwa. Duża lesistość, brak większych jednostek osadniczych, większa ilość opadów, pozwalają na pewnych odcinkach rzek uzyskać II klasę czystości wód (m. in. Lubcza, Bukówka, Gwda, Drawa, Miałka, Szczyra, Rurzyca, Płyt-nica).

Klasie III odpowiadały następujące rzeki: Oszczynica i Dopływ z Kamionnej w zlewni Warty, Margoninka i Stopica w zlewni Noteci, dopływy Gwdy – Debrzynka, Czarna, Dobrzyca, Kocunia, Dopływ z Bukowej, Kanał Wyskoć w dorzeczu Obry.

Centralna i południowa część województwa charakteryzują się występowaniem wód o niskim stanie czystości. Spowodowane jest to większym odbiorem przez rzeki zanieczyszczeń komunalnych i przemysłowych, odpadów stałych, dużym udziałem terenów użytkowanych rolniczo i związanym z tym wzrostem chemizacji rolnictwa w zlewniach rzek.

Najwyższą klasą czystości wód w województwie wielkopolskim charakteryzuje się rzeka Ochła (rzeka V rzędu, prawostronny dopływ Radęcy), natomiast największy ładunek zanieczyszczeń wniosły do Warty następujące rzeki:

- Prosna, Ner, Bogdanka – BZT5
- Prosna, Ner, Kiełbaska – zawiesina ogólna
- Prosna, Ner – azot ogólny
- Ner, Prosna, Bogdanka – azot amonowy
- Ner, Prosna, Mieszna – fosfor ogólny
- Ner, Prosna, Mieszna – fosforany

W województwie wielkopolskim jakość wód płynących ulega systematycznej poprawie. W skali województwa zauważalny jest spadek stężeń BZT5 i fosforu ogólnego. W przypadku azotu ogólnego tendencje te utrzymują się w południowej i środkowej części województwa, natomiast w części północnej stężenie azotu ogólnego wzrosło. Nieznacznej poprawie uległ także stan sanitarny rzek.

W celu utrzymania rosnącego wzrostu jakości wód powierzchniowych konieczna jest poprawa stanu gospodarki ściekowej, szczególnie na terenach wiejskich, oraz ograniczenie zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego poprzez respektowanie zasad Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej.

Wody jezior Wielkopolski charakteryzują się znacznie mniejszym stopniem zanieczyszczenia, jednak żadnego jeziora nie można zaliczyć do I klasy czystości. Najmniejszy ładunek zanieczyszczeń wód zanotowano w jeziorach: Krępsko Długie (gmina Jastrowie), Kaliszańskie (gmina Wągrowiec), Kosewskie (gmina Ostrowite), Kuźnickie (gmina Rakoniewice), Ostrowickie (gmina Trzemeszno i Witkowo) itp. Jest to efekt znacznych wielkości zbiorników (Kaliszańskie i Ostrowickie o powierzchniach odpowiednio 297,2 ha i 276,4 ha), gdzie zjawisko miksji pozwala zachować dobrą jakość wód, lub też nieznacznej antropopresji i niewielkiego wskaźnika urbanizacji poszczególnych gmin. Do II klasy czystości wód zaliczono 19 jezior stanowiących łącznie 17, 2

% powierzchni wszystkich jezior przebadanych w ciągu pięciu lat oraz 19,8 % objętości wszystkich badanych wód.

III klasa czystości obejmuje obecnie 46 jezior, które różnią się między sobą powierzchnią, głębokością oraz stopniem podatności na degradację. Stanowią one 42,8 % ogólnej przebadanej powierzchni jezior i 43,2 % łącznej ich objętości.

W 37 przypadkach jakość wód jeziornych nie spełniała żadnej z norm czystości. Są to jeziora mało odporne na oddziaływanie czynników antropogenicznych, o rozwiniętej funkcji rekreacyjno – wypoczynkowej oraz o licznych punktowych zrzutach ścieków.

W latach 1999 – 2003 WIOŚ w Poznaniu określił stan czystości 10 zbiorników antropogenicznych, znajdujących się na obszarze województwa. Zbiorniki te badano różnymi metodami i w różnych okresach. Jakość wód we wszystkich monitorowanych zbiornikach okazała się pozaklasowa.

Do sztucznych zbiorników wodnych przebadanych przez WIOŚ należą: Jezioro Słupeckie, Zbiornik Szałe, Zbiornik Gołuchów, Zbiornik Roszków, Zbiornik Wonieść, Zbiornik Piaski - Szczygliczka, Jezioro Kowalskie, Zbiornik Września, Zbiornik Kobyla Góra i Zbiornik Sośnie.

3.2.2. Wody i obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych

Ograniczenia dopływów związków azotowych ze źródeł rolniczych regulują następujące akty prawne: Dyrektywa Rady Wspólnot Europejskich z dnia 12 grudnia 1991 roku dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego, ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r., oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 roku w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych, a także Rozporządzenia Dyrektorów Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej poszczególnych jednostek administracyjnych (w obrębie województwa wielkopolskiego RZGW Poznań i RZGW Wrocław).

Na terenie województwa wielkopolskiego za wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych uznano:

- rzeki: Kopel, Pogonę, Dąbrówkę, Orle i Rów Polski,
- części rzek: Olszynki od źródeł do 9,2 km, Samicy Stęszewskiej o długości 11,8 km, Mogilnicy o długości 6,8 km i Samy o długości 12,5 km,
- jeziora: Zbęchy, Mórka, Chrzypskie, Radziszewskie.

Za obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych, z których odpływ azotu do wód należy ograniczyć, uznano następujące zlewnie rzek lub ich części: Kopel, Pogony i Dąbrówki, Olszynki, Samicy Stęszewskiej i Mogilnicy, Rowu Racockiego (rowu Wyskoć), Oszczynicy, Samy, Orli i Rowu Polskiego.

Związki azotu dostają się do wód stojących lub cieków wraz ze spływem wody z gleb nawożonych sztucznymi nawozami lub ze ścieków przemysłowych. Następstwem

tego zjawiska jest wzmożony rozwój roślin (m. in. glonów i planktonu) oraz zachwianie równowagi tlenowej zbiornika, głównie w obszarach przydennych. W dalszym etapie może nastąpić zanik tlenu w warstwach dennych zbiornika i duszenie się organizmów wodnych, w szczególności ryb.

W celu poprawy jakości wód w wyznaczonych, szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu obszarach, RZGW opracowało programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

Zmniejszeniu ilości związków azotu pochodzących ze źródeł rolniczych służyć ma głównie wprowadzanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej, które służyć ma przede wszystkim budowie świadomości ekologicznej i prawnej całego społeczeństwa, aby przyjęło na siebie odpowiedzialność za stan środowiska.

Skuteczność realizacji programu osiągnięta będzie poprzez monitoring prowadzony w zakresie zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym, oceny stanu i jakości wód powierzchniowych, oceny jakości wód podziemnych pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia oraz okresowe kontrole rolniczych źródeł zanieczyszczeń.

3.2.3. Jakość wód podziemnych

Podobnie jak wody powierzchniowe, wody podziemne objęte są państwowym monitoringiem środowiska. W sieci monitoringu krajowego badania prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny, a w sieci monitoringu regionalnego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu.

W 2003 roku badania jakości wód podziemnych przeprowadzono w 159 punktach badawczych (w 50 otworach monitoringu krajowego i w 109 otworach monitoringu regionalnego). Jakość zwykłych wód podziemnych określono dla wód gruntowych oraz wgłębnych. Badaniami objęto 23 punkty w sieci monitoringu krajowego w obrębie głównych zbiorników wodnych (GZWP) oraz 15 zbiorników GZWP w sieci monitoringu regionalnego. Badano też poziom wód podziemnych w stanowiskach zlokalizowanych poza GZWP.

Badania jakości wód podziemnych piętra czwartorzędowego w Wielkopolsce w ramach sieci krajowej i regionalnej klasyfikowały je najczęściej do wysokiej I lub II klasy (57-74% prób) wymagającej prostego uzdatniania. Wody zakwalifikowane do III klasy o niskiej jakości (26-43% prób), związane z zanieczyszczeniem antropogenicznym wymagają uzdatnienia.

Zanieczyszczenie wód w piętrze trzeciorzędowym związane jest jedynie z zanieczyszczeniem geogenicznym (barwa).

Obecnie ocena jakości wód podziemnych opiera się na nowych kryteriach oceny - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 roku w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, na sposobie prowadzenia monitoringu oraz na sposobie interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz. U. Nr 32, poz. 384), co pozwala na ustalenie nowych klas czystości wód podziemnych.

Wstępna ocena jakości wód podziemnych, przeprowadzona przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu pozwala na oszacowanie, że około 40 % wszystkich badanych w 2004 roku prób wód podziemnych poszczególnych poziomów wodonośnych (tak w sieci krajowej, jak i regionalnej) jest zaliczana do klasy IV – niezadawalającej.

3.2.4. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

W ostatnich kilkunastu latach notuje się stałą poprawę jakości powietrza atmosferycznego na obszarze województwa wielkopolskiego. Ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2003 (wykonana na podstawie kryteriów, ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ze względu na ochronę roślin) nie wskazała żadnej strefy do sporządzenia programów naprawczych według kryteriów dla ochrony zdrowia i kryteriów ochrony roślin. Określono natomiast strefy na terenach, na których potrzebne jest przeprowadzenie badań na rzecz poprawy jakości powietrza według kryteriów dla ochrony zdrowia. Zalecenie to dotyczy powiatów krotoszyńskiego, ostrowskiego, pilskiego, poznańskiego oraz miast: Kalisza i Leszna.

Największe skupienie emitorów punktowych występuje na obszarach zurbanizowanych, głównie na obszarze miasta Poznania, a także Chodzieży, Czarnkowa, Gniezna, Kalisza, Koła, Ostrzeszowa, Piły, Turka, Wągrowca, Wrześni i Złotowa. Na terenie miasta Poznania wyraźne zagęszczenie emitorów stwierdzono na terenie dzielnic Grunwald i Wilda.

W 2003 r. emisja zanieczyszczeń gazowych (z dwutlenkiem węgla) z zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe w województwie wielkopolskim wynosiła 18144,1 tys. Mg. Natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych (z dwutlenkiem węgla) z zakładów zlokalizowanych na obszarach Kalisza, Konina, Leszna i Poznania wynosiła 12997,3 tys. Mg tj. 71,6 % emisji zanieczyszczeń gazowych z obszaru województwa. W przypadku zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych w w/w miastach stanowiły one 57,1 % (7,1 tys. Mg) emisji z całego województwa.

3.2.5. Zagrożenie środowiska hałasem

Stan klimatu akustycznego jest jednym z najistotniejszych wskaźników określających jakość środowiska, bezpośrednio odczuwalnym przez człowieka i mającym podstawowe znaczenie dla możliwości odpoczynku i regeneracji sił. Narażenie na hałas stanowi zagrożenie dla zdrowia człowieka. Występuje ono przede wszystkim w dużych aglomeracjach miejskich, wzdłuż głównych szlaków komunikacji drogowej i kolejowej oraz w pobliżu dużych portów lotniczych.

Przeprowadzone przez WIOŚ w 2003 roku badania hałasu komunikacyjnego wykazały w 10 przypadkach przekroczenie obowiązujących wartości poziomów progowych, na ogólną liczbę przebadanych.

W 2003 roku WIOŚ przeprowadził badania hałasu komunikacyjnego ogółem w 28 punktach, z których 7 zlokalizowanych było na terenie Poznania, 9 na terenie Szamotuł, 7 w porze nocnej na terenie Piły, 3 w Grabowie nad Prosną i po jednym w miejscowościach Nowe Skalmierzyce i Skalmierzyce. Przekroczenia obowiązujących wartości poziomów progowych stwierdzono w 10 przypadkach.

Także w 2003 roku WIOŚ kontynuował działalność kontrolną w zakresie hałasów przemysłowych przeprowadzając kontrole między innymi w zakładach przemysłu drzewnego, meblarskiego, rolno-spożywczego, w zakładach branży metalowej oraz w usługach.

Dominującymi źródłami hałasu były: instalacje wentylacji ogólnej, odpylania i odwiórowania, sprężarki, chłodnie, czerpnie, klimatyzatory, maszyny stolarskie, maszyny i urządzenia ślusarskie, maszyny do wytwarzania konstrukcji metalowych etc.

W ostatnich latach obserwuje się poprawę jakości klimatu akustycznego. Na terenie Wielkopolski powstało kilka ekranów akustycznych, między innymi przy autostradzie A-2 oraz w Poznaniu. Coraz częściej stosuje się „ciche” nawierzchnie, a także nowoczesne rozwiązania techniczne zmniejszające uciążliwość akustyczną komunikacji tramwajowej.

Przy braku możliwości dotrzymania standardów jakości środowiska, np. ograniczenia emisji hałasu wokół danego obiektu, tworzy się obszary ograniczonego użytkowania. W związku z tym wokół wojskowych lotnisk w Krzesinach i Powidzu określono granice strefy ograniczonego użytkowania.

Poprawie ulega klimat akustyczny w obiektach przemysłowych i warsztatach rzemieślniczych oraz w ich otoczeniu poprzez zastosowanie między innymi obudowy dźwiękochłonnej źródła hałasu, ekranu akustycznego, przebudowę instalacji wentylacyjnej, przeniesienie działalności produkcyjnej zakładu do innego obiektu, itp.

Dużą rolę odgrywa też działalność kontrolna WIOŚ w zakresie hałasów przemysłowych, która przyczynia się systematycznie do zmniejszania liczby obiektów powodujących degradację klimatu akustycznego środowiska.

3.2.6. Zagrożenie powodziowe

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się średnim w skali kraju zagrożeniem powodziowym. Z analizy zagrożeń oszacowanych po powodzi w roku 1997 przez Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu wynika, że największe zagrożenie powodziowe istniało i istnieje wzdłuż:

- rzeki Warty w powiatach: tureckim, kolskim, konińskim, słupeckim, wrzesińskim, średzkim, śremskim, poznańskim, szamotulskim,
- rzeki Prosnę w gminach: Gizalki, Grabów n/Prosną, Gołuchów, Godziesze w., Sieroszowice, Kalisz i Stawiszyn,
- rzeki Noteci w gminach: Czarnków, Chodzież, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Kaczory, Wyrzysk., Wieleń, Krzyż, Drawsko,
- rzeki Baryczy w gminach Sośnie i Odolanów,
- rzeki Łużycy w gminach Czajków i Kraszewice,
- rzeki Pokrzywnicy w gminie Brzeziny,
- rzeki Swędrni na terenie miasta Kalisza,
- rzek Kuroch i Złotnica w gminie Przygodzice,
- rzeki Ner w gminie Dąbie,
- rzeki Lutyni w gminie Żerków,
- rzeki Orla w gminie Jutrosin i Pakosław.

Skuteczna ochrona przed powodzią wymaga również wprowadzania obiektów budowlanych na obszar zlewni. Są to najczęściej zbiorniki retencyjne, wały przeciwpowodziowe, kanały ulgi, poldery (stałe, przepływowe), regulacja rzek. W województwie znajduje się obecnie przeszło 2000 obiektów hydrotechnicznych, z których największą inwestycją jest powstały w 1986 roku zbiornik retencyjny Jeziorsko.

Szacuje się, że obszary zagrożone występowaniem powodzi w województwie wielkopolskim stanowią około 7 % jego obszaru. Dotychczas wyznaczone przez RZGW w Poznaniu obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią dla rzek (dane dla obszaru województwa wielkopolskiego) obejmują:

- dla rzeki Warty powierzchnię około 295 km²,
- dla rzeki Prosny około 67 km²,
- dla rzeki Noteci (od miejscowości Szamocin do ujścia rzeki Drawy) około 222 km².

3.2.7. Zanieczyszczenie gleb

Na terenie Wielkopolski monitoring gleb prowadzi od 1999 r Okręgowa Stacja Chemiczno Rolnicza w Poznaniu w ramach Regionalnego Monitoringu Środowiska koordynowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu.

Zawartość metali ciężkich (kadmu, ołowiu, cynku, miedzi, niklu) i zanieczyszczenie nimi gleb jest w Wielkopolsce stosunkowo niewielkie i kształtuje się głównie na poziomie zawartości naturalnej, nielicznie z podwyższoną zawartością. Wyniki badań wskazują, że 99,6% gleb ma naturalną lub podwyższoną zawartość metali ciężkich, a w przypadku każdego z pierwiastków ich średnia zawartość jest niższa od średniej krajowej.

Gleby zanieczyszczone siarką siarczanową występują na około 4% powierzchni użytków rolnych województwa. Zawartość siarki siarczanowej w glebach waha się w granicach od 0,3 do 50 mg/100 g. Zanieczyszczenie użytków rolnych siarką zależy od wielkości emisji siarki w danym rejonie pochodzącej ze źródeł lokalnych lub transgranicznych przemieszczeń tego składnika.

W województwie przeważają gleby o odczynie kwaśnym – gleby kwaśne, gleby bardzo kwaśne, gleby lekko kwaśne stanowią 76% gleb użytkowanych rolniczo, a 24% gleb wykazuje odczyn obojętny i zasadowy.

Pola uprawne Wielkopolski są w niewielkim stopniu zanieczyszczone metalami ciężkimi i spełniają warunki dla produkcji zdrowej żywności.

3.2.8. Zagrożenie lasów

Stan zdrowotny lasów województwa wielkopolskiego jest korzystny na tle kraju, ale niejednorodny dla całego obszaru Wielkopolski. Od 1999 r. na terenie całej Wielkopolski utrzymuje się wzrost populacji najgroźniejszych szkodników pierwotnych sosny, takich jak: brudnica mniszka, strzygonia choinówka i barczatka sosnowka. Zjawisko to występuje szczególnie na terenie nadleśnictw położonych w północnej części województwa, na terenie RDLP Piła.

Mimo spadku emisji zanieczyszczeń powietrza w ostatnich latach, pozostają one istotnym czynnikiem antropogenicznych zagrożeń lasów, szczególnie SO₂ i NO₂, emitowane przede wszystkim przez przemysł energetyczny i transport, a także przez gospodarkę komunalną. Wpływają one negatywnie na wszystkie komponenty ekosystemów leśnych i są czynnikami inicjującymi procesy chorobowe lasów, prowadzące w skrajnych przypadkach do ich całkowitego zamierania.

W 2003 r. najwięcej lasów znajdowało się w I strefie uszkodzeń tj. 385744 ha (ca 51,08 %), a mniej w II strefie uszkodzeń: 18527 ha (2,45 %) i III strefie – 128 ha (0,01 %). W porównaniu z całym krajem lasy Wielkopolski należą do lasów o najniższym wskaźniku uszkodzeń (źródło: Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej).

Innym zagrożeniem dla lasów są pożary leśne. Najbardziej znana i katastrofalna w skutkach była klęska pożarów w 1992 r., kiedy to spłonęło łącznie 6000 ha lasów. W największym z pożarów w okolicach Miałów spłonęło 5070 ha.

W ostatnich latach ulega nasileniu zaśmiecanie lasów, głównie w skutek wywożenia do nich śmieci, ma to miejsce szczególnie w pobliżu dużych aglomeracji miejskich.

3.2.9. Osuwanie się mas ziemnych

W latach 1997 – 2001 w kraju nasiliło się osuwania ziemi spowodowane gwałtownymi opadami deszczu, intensywnym topnieniem śniegu, podnoszeniem się poziomu wód gruntowych i wezbraniem rzek. Zjawisko to coraz częściej spowodowane jest również działalnością człowieka.

Z uwagi na brak przepisów wykonawczych do ustawy Prawo ochrony środowiska, które określa m.in. sposób ustalenia terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi, jak również metody, zakres i częstotliwość prowadzenia obserwacji tych terenów, Starostwa nie prowadzą obserwacji i rejestracji tych zjawisk. Jedynie na podstawie bardzo ogólnego rozpoznania terenu można stwierdzić, że na obszarze całego województwa wielkopolskiego nie ma terenów, na których występują ruchy masowe ziemi. Wyjątek stanowi południowy stok Pradoliny Noteci w obrębie osiedla Siedmiogórze oraz wzgórze wzdłuż ulicy Wronieckiej i Kościuszki w Czarnkowie, a także tereny wsi Walkowice, Romanowo Górne, Kuźnica Czarnkowska i Jędrzejewo na terenie gminy Czarnków.

3.2.10. Występowanie poważnych awarii

WIOŚ w Poznaniu prowadzi działalność kontrolną w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom. W 2003 roku przeprowadzono 169 kontroli, w tym 10 w zakładach o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii (ZZR), 9 w zakładach o dużym ryzyku (ZDR) oraz 150 w zakładach zakwalifikowanych do potencjalnych sprawców awarii i w innych zakładach. W rejestrze potencjalnych sprawców poważnych awarii w Wielkopolsce w 2003 roku znalazło się 115 zakładów, tj. o 6 mniej w porównaniu z 2002 rokiem.

W 2003 roku w województwie wielkopolskim nie zakwalifikowano żadnej z 11 zgłoszonych interwencji do tzw. ekoawarii, a dla porównania w roku 2002 zakwalifikowano 3 awarie z 24 zgłoszonych zdarzeń.

3.2.11. Składowanie i utylizacja odpadów

Gospodarka odpadami z sektorów komunalnego oraz gospodarczego na terenie województwa wielkopolskiego, podobnie jak w Polsce, nie jest zadawalająca. Według danych Urzędu Statystycznego w 2003 r. na terenie województwa wielkopolskiego zebrano 1051903 Mg odpadów komunalnych (dane szacunkowe). Najwięcej, bo aż ca 72%, odpadów komunalnych powstaje w miastach, pozostałe ca 28 % pochodzi z terenów wiejskich.

Nadal przeważająca ilość wytworzonych odpadów z sektora komunalnego kierowana jest na czynne składowiska, których w 2003 r. (WIOŚ – Poznań) na terenie województwa było 169 (w tym 153 składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, 14 składowisk odpadów obojętnych i 2 składowiska odpadów niebezpiecznych). W 2004 r. było już tylko 159 czynnych składowisk.

Zaledwie 7 % składowisk prowadzi monitoring w pełnym zakresie, a 40 % nie prowadzi monitoringu w ogóle. Ponadto tylko 31 % składowisk posiada wszystkie wymagane prawem decyzje (WIOŚ Poznań 2004 r.).

Pozytywnym działaniem było zamknięcie w 2003 r. 20 składowisk o nieuregulowanym stanie formalnoprawnym. Najwięcej składowisk zamknięto w powiecie słupeckim – sześć, po dwa zamknięto w powiatach: tureckim, wolsztyńskim i wągrowieckim, po jednym w: konińskim, leszczyńskim, nowotomyskim, otrzeszowskim, pilskim, rawickim, szamotulskim i wrzesińskim. Jednocześnie powstały dwa nowe składowiska w powiatach: gnieźnieńskim i międzychodzkiem.

Dwa składowiska znajdujące się na terenie województwa są nieczynne, ale niezamknięte. Jest to składowisko ługów pokryształizacyjnych pochodzących z Zakładów Chemicznych Luboń S. A. w Luboniu oraz wylewisko odpadów powiertniczych w Bukowcu, gmina Nowy Tomyśl (głównie składowano tu płuczkę wiertniczą zawierającą chlorki).

W odpadach komunalnych wytworzonych na terenach miejskich dominują odpady organiczne pochodzenia roślinnego (3,2%), a na terenach wiejskich – frakcja drobna (poniżej 10 mm), którą stanowi głównie popiół z palenisk domowych (33%). Natomiast w masie odpadów z obiektów infrastruktury najwięcej jest papieru i tworzyw sztucznych (30 %).

Recyklingowi poddano 13,2 % masy zebranych odpadów (w Polsce 1,2 %, GUS 2002 r.). W tym zakresie Wielkopolska wyróżnia się na tle kraju. Zbiórka selektywna odpadów prowadzona była w 102 gminach, a w 11 gminach była w trakcie tworzenia.

Na terenie województwa wielkopolskiego brakuje urządzeń technicznych do segregacji i unieszkodliwiania odpadów. W 2001 r. w województwie funkcjonowało 9 obiektów gospodarki odpadami, takich jak: linie do segregacji odpadów (2), kompostownie (5), i stacje przeładunkowe (2).

W 2003 r (WIOSŃ Poznań) na terenie województwa wielkopolskiego wytworzonych zostało 4113161,6 Mg odpadów z sektora przemysłowego, odzyskowi poddano 2550427,8 Mg, unieszkodliwiono przez składowanie 1413141,7 Mg, a poza składowaniem 98180,2 Mg, na terenie zakładów zmagazynowano 118362,4 Mg odpadów.

W województwie dominują odpady charakterystyczne dla przemysłu rolno – spożywczego (grupa 02), odpady nieorganiczne z procesów termicznych (grupa 10), oraz odpady z urządzeń do likwidacji i neutralizacji odpadów oraz oczyszczania ścieków i gospodarki wodnej (grupa 19).

Do największych wytwórców odpadów należą (wg danych za 2001 r.):

- Zespół Elektrowni PAK S.A. Elektrownia Pątnów – 588579 Mg
- Zespół Elektrowni PAK S.A. Konin – 441620 Mg
- Zespół Elektrowni PAK S.A. Adamów 351187,7 Mg
- Zespół Elektrociepłowni Poznańskich S.A. 209435,3 Mg
- Cukrownia Kościan S.A. 154528,4 Mg

W 2003 r. na terenie województwa wielkopolskiego wytworzono 31730,3 Mg odpadów niebezpiecznych, w tym odzyskowi poddano 8660,7 Mg, a unieszkodliwiono przez składowanie 5544 Mag.

Najwięcej odpadów niebezpiecznych w 2003 roku powstało w Koninie, Poznaniu oraz w powiatach poznańskim, chodzieskim i ostrowskim.

Odpady medyczne spalane są przede wszystkim w Zakładzie Utylizacji Odpadów w Koninie oraz w placówkach medycznych w Poznaniu, Pile, Kaliszu, Lesznie, Jarocinie i Wrześni.

Na terenie województwa realizowany jest „Program likwidacji mogilników znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego” po przeterminowanych środkach ochrony roślin oraz opakowań po nich. Spośród 27 mogilników zlikwidowano już 14.

3.2.12. Gospodarka ściekowa

W 2003 roku z terenu województwa wielkopolskiego odprowadzono do wód powierzchniowych lub do ziemi 1850,7 hm³ ścieków (1762,8 hm³ w 2002 r.) - 1746,9 hm³ przemysłowych (razem z wodami chłodniczymi) i 103,8 hm³ komunalnych. Ścieki wymagające oczyszczenia, za które uważa się ścieki odprowadzane ze źródeł przemysłowych oraz ścieki z gospodarki komunalnej, stanowiły ogółem 185,07 hm³ (oczyszczono 98,1 % odprowadzanych ścieków wymagających oczyszczenia).

W 2003 roku w województwie działało 270 oczyszczalni ścieków komunalnych (w tym 95 % stanowiły oczyszczalnie typu biologicznego i z podwyższonym usuwaniem biogenów) oraz 120 oczyszczalni przyzakładowych. W stosunku do 1998 r. liczba oczyszczalni komunalnych zwiększyła się o 75 obiektów.

W latach 1998-2003 zlikwidowano 23 oczyszczalnie przemysłowe, w tym 21 oczyszczalni mechanicznych - oczyszczających ścieki w stopniu niedostatecznym. Oczyszczalnie komunalne w 2003 r. obsługiwały 58 % liczby mieszkańców wojewódz-

stwa (o 10 % więcej niż 1998 r.), przy czym 42 % ludności korzystało z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów, a 11 % z oczyszczalni biologicznych.

Efektym ubocznym działalności oczyszczalni były powstające osady pościekowe w ilości 90,70 tys. t suchej masy osadów ściekowych, z czego blisko 40,24 tys. ton wytworzono na oczyszczalniach przemysłowych.

W ściekach przemysłowych znaczący udział mają tzw. czyste wody chłodnicze (około 89,9 %). Znaczna ich część nie musi być oczyszczana metodami biologicznymi, mimo że mogą zawierać pewne ilości zawiesin i olejów mineralnych.

Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie wielkopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników. W 2003 roku w Wielkopolsce ze 185,07 hm³ ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczono 98,1 %, a 3,6 hm³ ścieków pozostało nieoczyszczonych. Największa ilość ścieków była oczyszczana mechanicznie – 44,7 %, z podwyższonym usuwaniem biogenów – 44,4 %, zaś biologicznie – 8,8 %.

Największą ilość ścieków komunalnych i przemysłowych wymagających oczyszczenia odprowadzano z miast: Poznania (39,9 hm³), Kalisza (6,1 hm³) i Konina (4,9 hm³) oraz z powiatów: tureckiego (45,9 hm³) i konińskiego (28,2 hm³).

W 2003 roku w Wielkopolsce na potrzeby 109 miast pracowało ogółem 390 oczyszczalni (120 przemysłowych i 270 komunalnych) o łącznej przepustowości 1 402,9 hm³/dobę. Wśród oczyszczalni komunalnych przeważały oczyszczalnie typu biologicznego, natomiast wśród przemysłowych - mechaniczne i biologiczne. W 2003 roku w Wielkopolsce z oczyszczalni korzystało średnio 58,3% ludności regionu, co stanowi średnią krajową.

Zwiększyła się w ostatnich latach ilość ścieków zrzucanych na terenach wiejskich. Wzrostowi konsumpcji wody z wodociągów grupowych nie towarzyszy równoległa budowa równoważnych im systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków. Ścieki wiejskie, odprowadzane nielegalnie do cieków lub gruntu, zanieczyszczają zarówno wody powierzchniowe, jak i płytsze warstwy wód podziemnych.

3.2.13. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych analiz można zidentyfikować główne problemy i konflikty wynikające z zagospodarowania przestrzennego, określić, które elementy środowiska przyrodniczego wymagają szczególnej ochrony, co jest największym bogactwem Wielkopolski, w jakim zakresie występują niedobory utrudniające prawidłowe gospodarowanie, a zatem – jakie kierunki gospodarowania mogą przynieść środowisku przyrodniczemu największe straty, a jakie dadzą największe korzyści.

Do najważniejszych problemów zagospodarowania przestrzennego wpływających na stan środowiska przyrodniczego, postrzeganych w Wielkopolsce, zaliczono między innymi:

- występowanie znacznych obszarów o małych zasobach wód powierzchniowych,
- nadal wysoki stopień zanieczyszczenia wód,

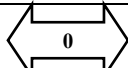
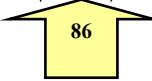

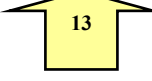
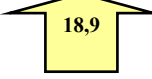
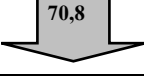
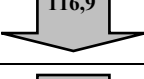

- zagrożenia występowania powodzi na obszarze obejmującym ok. 7% powierzchni województwa,
- niezadowalający stan małej retencji,
- występowanie obszarów przeobrażonych antropogenicznie, szczególnie związanych z eksploatacją węgla brunatnego w rejonie Konina i Turku
- powstanie szczególnie uciążliwych dla człowieka i środowiska przyrodniczego pasm wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu (autostrada, drogi szybkiego ruchu) i innych inwestycji liniowych,
- niski stopień lesistości.

3.3. Zmiany w środowisku

Dla pełniejszego zobrazowania zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym Wielkopolski przedstawiono poniżej wybrane wskaźniki obrazujące tendencje zaobserwowane na przestrzeni lat 1999 – 2003.

ZMIANY ZACHODZĄCE W ŚRODOWISKU PRZYRODNICZYM WIELKOPOLSKI NA PRZESTRZENI LAT 1999 – 2003

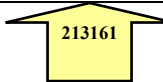

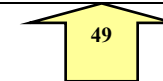
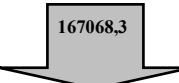
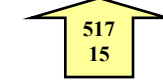
Tabela nr 1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wielkopolska		Kierunki zmian
			1998	2003	
Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi, gleby i kopaliny					
1	Użytki rolne wg klas bonitacyjnych	ha	1899188*	1899188	
2	Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej	ha	166	252	
3	Grunty zdegradowane i zdewastowane wymagające rekultywacji	ha	10538	10731	
4	Zużycie nawozów sztucznych i wapniowych	na 1 ha UR w kg	109,8	105,7	
5	Ekologiczne gospodarstwa rolne	Szt.	19*	32	
Zasoby wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód					
6	Zasoby wód powierzchniowych		b. d.	b. d.	b. d.
7	Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych	hm ³	1534,2*	1553,1	
8	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	hm ³	2058,4	1987,6	
9	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	hm ³	2059,1	1942,2	
10	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód lub do ziemi	hm ³	1985,8	1838,6	

Prognoza oddziaływania na środowisko
Projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku

		Wielkopolska			
11	Ścieki przemysłowe	hm ³			
11a	– oczyszczone		118,1	79,3	↓ 38,8 0,4
11b	– nieoczyszczone		2,4	2,0	
12	Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia	hm ³	246,0	185,1	↓ 60,9
13	Zakłady wg wyposażenia w oczyszczalnie ścieków	szt.	282	218	↓ 64
14	Sieć kanalizacyjna	km	3493,8	6170,4	↑ 2676,6
15	Oczyszczalnie ścieków	Szt.			
15a	– przemysłowe		143	120	↓ 23
15b	– komunalne		195	270	↑ 75
16	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	tys. szt.	1602,1	1958,9	
16a	– miasto		1481,1	1694,3	↑ 356,8 213,2 143,6
16b	– wieś		121,0	264,6	
Zanieczyszczenie i ochrona powietrza					
17	Całkowita emisja głównych zanieczyszczeń powietrza	1 Gg			↑ 24,3
17a	– dwutlenek siarki		169,4*	193,7	↓ 2,3
17b	– tlenki azotu		74,7*	72,4	
17c	– tlenek węgla		b. d.	343,8	-
17d	– amoniak		b. d.	54,2	-
17e	– pyły		d. d.	45,0	-
18	Zakłady szczególnie uciążliwe emitujące zanieczyszczenia powietrza	Szt.	108	106	↓ 2
Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej					
19	Obszary objęte ochroną prawną	ha	932360,6	929612,1	↓ 2748, 5
20	Powierzchnia gruntów leśnych	tys. ha	759,8	774,6	↑ 14,8
21	Lesistość	%	25,2*	25,3	↑ 0,1
22	Odnowienia i zalesienia w tym zalesienia	ha	b. d. b. d.	6356 2321	- -
23	Požary lasów				
23a	– liczba	Szt.	268*	1269	↑ 1001 520,24
23b	– powierzchnia	ha	64,84*	585,08	
24	Powierzchnia drzewostanów uszkodzonych oddziaływaniem gazów i pyłów	ha	401778*	404399	↑ 2621
Odpady					

Prognoza oddziaływania na środowisko
Projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku

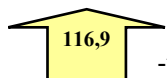
		Wielkopolska			
25	Odpady sektora komunalnego	tony	908778	1051903	
26	Odpady sektora przemysłowego	tony	3900000	4113161**	
27	Odpady niebezpieczne	tony	10952	31730	
Hałas					
28	Hałas przemysłowy wg zakładów skontrolowanych emitujących hałas	Szt.	130	179	
Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska					
29	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	Tys. zł.	620592,8	453524,5	
Działalność inspekcyjno-kontrolna i ocena skutków degradacji środowiska					
30 30a	Zakłady (podmioty) objęte krajową ewidencją: - w tym skontrolowane	Szt.	5034* 1395*	5551 1410	

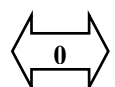
* dane GUS z 2001 roku

** dane wg WIOŚ, Poznań 2003

b. d. – brak danych

 - spadek wartości analizowanego wskaźnika

 - wzrost wartości analizowanego wskaźnika

 - wartość wskaźnika bez zmian

Z zachodzących w środowisku przyrodniczym województwa wielkopolskiego długotrwałych procesów pozytywnych na szczególną uwagę zasługują:

- Zmniejszenie poboru i zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności. Zgodnie z „Ramową Dyrektywą Wodną 2000/60/WE, sporządzoną 23 października 2000 r. oraz ustawą z dnia 18 lipca 2001 – Prawo Wodne, korzystanie z zasobów wodnych powinno być zrównoważone, a dostępne zasoby wodne długoterminowo chronione.
- Malejąca ilość odprowadzanych nieoczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód i ziemi.
- Malejąca ilość odprowadzanych nieoczyszczonych ścieków przemysłowych.
- Ograniczenie ilości ścieków komunalnych i przemysłowych wymagających oczyszczenia.
- Znaczący wzrost długości sieci kanalizacji sanitarnej o około 75% w stosunku do stanu z roku 1998; (Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych).

- Istotny wzrost liczby komunalnych oczyszczalni ścieków, w tym skutecznych pod względem technologicznym oczyszczalni biologicznych i z podwyższonym usuwaniem biogenów; (Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych).
- Stale rosnąca liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.
- Wzrost liczby przeprowadzonych kontroli w zakładach przemysłowych, stosowanie nowoczesnych urządzeń wytwarzających mniej hałasu, większa dbałość o stan wygłuszenia zakładów, tworzenie stref ograniczonego użytkowania wokół lotnisk, stosowanie ekranów akustycznych wzdłuż najbardziej używanych szlaków komunikacyjnych, stosowanie „cichej” nawierzchni na drogach.
- Zmniejszająca się liczba zakładów szczególnie uciążliwych, emitujących zanieczyszczenia do atmosfery, malejąca ilość emitowanych do atmosfery związków nieorganicznych: dwutlenku siarki i tlenku azotu – gazów łatwo rozprzestrzeniających się, drażniących i szkodliwych dla dróg oddechowych. Powoduje to pozytywny wpływ na czystość wód, gleb i innych komponentów środowiska przyrodniczego, a tym samym oddziałuje na lepszą jakość produkowanej żywności macierzystej.
- Wzrost lesistości województwa zgodnie z założeniami „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości”, poprawa składu gatunkowego lasów, nacisk na rozwój pozaprodukcyjnych funkcji lasów.
- Popieranie rolnictwa ekologicznego, zgodnie z założeniami Programu Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego oraz Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.
- Upowszechnianie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej poprzez malejące zużycie nawozów sztucznych i innych chemicznych środków ochrony roślin, stosowanych jedynie jako uzupełnienie metod agrotechnicznych i biologicznych.

Do zjawisk negatywnych należą:

- Wzrost rozmiarów eksploatacji wód podziemnych wobec niewielkich zasobów dyspozycyjnych. Szansą na poprawę stanu istniejącego jest „Strategia Województwa Wielkopolskiego”, celem której jest m. in. maksymalne ograniczenie poboru wód podziemnych, potrzeba ochrony jej zasobów ze względu na ograniczone zasoby wodne naszego województwa.
- W niewielkim stopniu zmniejszająca się ilość ścieków przemysłowych nieoczyszczonych.
- Malejącą liczbą oczyszczalni przemysłowych (być może spowodowane likwidacją i upadkiem wielu zakładów przemysłowych).
- Nadal niedostateczne wyposażenie obszarów wiejskich w systemy kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalnie ścieków; (problem rozwiązać może Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych).
- Nadmierny wpływ substancji szkodliwych (gazy, pyły) na powierzchnię drzewostanów, co przyczynia się do ich uszkodzenia.
- Wzrost liczby pożarów oraz powierzchni leśnych nimi objętych.
- Wzrastająca liczba pojazdów mechanicznych w ośrodkach miejskich.
- Niedostateczny stan techniczny infrastruktury kolejowej.

- Zbyt niskie nakłady finansowe przeznaczone na prowadzenie działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej.
- Problemy ze zwiększającą się powierzchnią gruntów zdegradowanych i zdezastrowanych, w przypadku których niezbędne jest ich przywracanie do stanu właściwego. Konieczność ta jest jednym z celów Strategii
- Stały wzrost ilości odpadów sektorów komunalnego i przemysłowego oraz odpadów niebezpiecznych Sytuacja może ulec poprawie podczas wdrażania Planu Gospodarki Odpadami, który zakłada zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów w poszczególnych sektorach, wdrażanie nowoczesnego systemu ich unieszkodliwiania.

3.4. Potencjalne zmiany środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

Podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa przyjętą w „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” uchwalonej w 2000 roku było optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych zasobów wewnętrznych województwa oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych – dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców i dla sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych znajdujących się na obszarze województwa.

Osiągnięcie zamierzonych celów strategicznych rozwoju województwa, zakładano w tym dokumencie, miało nastąpić między innymi poprzez wzrost wewnętrznej integracji i istotną poprawę jakości przestrzeni. W zakresie gospodarki zasobami i ochrony przyrody nadrzędnym celem z kolei miało być skierowanie Wielkopolski na ścieżkę zrównoważonego rozwoju. Za jego konkretyzację uznano zapewnienie mieszkańcom trwałego bezpieczeństwa ekologicznego, czyli przyczynienie się do trwałego podnoszenia jakości życia obecnego i przyszłych pokoleń.

Jednakże na realizację działań mających na celu poprawę stanu środowiska potrzebne są określone środki finansowe. Dotychczas obowiązujący dokument zawierał wprawdzie propozycję realizacji programów strategicznych, jednak sformułowane w nim programy nie były programami sensu stricto, lecz stanowiły próbę pokazania tego, co należy zrealizować, gdy pojawią się możliwości realizacji strategii.

Opiniowany projekt nowego dokumentu, choć nie zawiera programów, proponuje realizację celów ściśle związanych z określonymi źródłami finansowania. Zaniechanie ich realizacji uniemożliwi skorzystanie przede wszystkim ze środków zewnętrznych, w tym przede wszystkim wspólnotowych, na rzecz ochrony środowiska.

Strategia proponuje realizację celów zarówno wymierzonych bezpośrednio w środowisko, jak i w szeroko pojętą sferę społeczno-gospodarczą. W przypadku drugiej grupy celów jest rzeczą oczywistą, że ich realizacja powoduje zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki. Żaden rozwój społeczno-gospodarczy nie generuje tylko pozytywnych efektów w środowisku. W tym przypadku jednak czynnikiem gwarantującym minimalizację skutków negatywnych są następujące cele horyzontalne strategii:

- Ład przestrzenny
- Zrównoważony rozwój

Ich osiągnięcie skutkować będzie tym, że rozwój społeczno-gospodarczy nastąpi przy jak największym poszanowaniu wymogów środowiska.

Projekt strategii ustala, iż strategia dotyczy sfery interwencji publicznej, a jej zapisy powstały w wyniku szerokiego partnerstwa społecznego. Oznacza to, iż cele strategii są formą integracji podmiotów publicznych na rzecz ich realizacji, w tym na rzecz środowiska przyrodniczego.

Reasumując, realizacja strategii spowoduje uzyskanie wartości dodanej poprzez integrację działań podmiotów publicznych na rzecz środowiska. Zaniechanie realizacji zapisów strategii spowoduje brak koordynacji w tym zakresie i zagrożenie realizacji działań niespójnych, nakładających i wykluczających się.

4. Charakterystyka i ocena problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia Strategii, w szczególności dotyczących obszarów objętych ochroną prawną

Analiza i ocena obecnego stanu środowiska przyrodniczego została przedstawiona w rozdziale 2. Z punktu widzenia projektu strategii najistotniejszymi problemami środowiskowymi, wynikającymi z oceny potencjału wewnętrznego województwa, są:

4.1. Stan infrastruktury zabezpieczającej środowisko

Istotnym problemem, który pośrednio wpływa na stan środowiska przyrodniczego, jest niezadowalający stan infrastruktury technicznej województwa. Techniczne uzbrojenie terenu jest najlepiej rozwinięte w centralnej części województwa wielkopolskiego. Diagnoza społeczno-gospodarcza zwraca uwagę na jego największe zubożenie we wschodniej części byłego województwa konińskiego i w północnej części byłego województwa pilskiego oraz na znaczne dysproporcje między obszarami miejskimi a wiejskimi.

Głównym problemem dla środowiska przyrodniczego w Wielkopolsce są infrastruktura sanitarna, zaopatrzenie w wodę oraz system odprowadzania ścieków.

Średni stopień skanalizowania gmin (procent osób korzystających z sieci kanalizacyjnej) w województwie wynosi 33,74%. Najmniejszy stopień skanalizowania mają obszary wiejskie, gdzie średni stopień skanalizowania wynosi 17,36% (z czego w 55% gminach wiejskich, a na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich poniżej 5% mieszkańców korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej), co przy znacznym zwodociągowaniu gmin jest problemem bezpiecznego usuwania ścieków. Średni stopień skanalizowania miast i ośrodków miejskich wynosi 64,83% (z czego w 7 miastach z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta mniej niż 5% mieszkańców).

Oczyszczalnie ścieków mają rezerwy w przepustowości. Rezerwy oczyszczalni miejskich wynikają często z niedoinwestowania sieci kanalizacyjnej. Na terenach wiejskich, gdzie oczyszczalnie obsługują niski procent ludności, rezerwy w przepustowości oczyszczalni są wynikiem niekontrolowanego usuwania ścieków ze zbiorników bezodpływowych i bardzo niskiego stopnia skanalizowania wsi, w tym również ośrodków gminnych. Generalnie, na terenach wiejskich tylko minimalna ilość ścieków jest oczyszczana. Budowa, rozbudowa i modernizacja układów sieciowych i oczyszczalni ścieków, dla świadczenia usług kanalizacyjnych na odpowiednim poziomie i w sposób niezawodny, byłaby szansą rozwoju jednostek osadniczych oraz pozwoliłaby osiągnąć wymagane standardy ochrony środowiska.

Kolejnymi elementami, które w sposób niewystarczający chronią środowisko przyrodnicze województwa są systemy połączeń drogowych, lotniczych, sieci kolejowych etc. Przez większość powiatów Wielkopolski przebiegają szlaki dróg krajowych i wojewódzkich, na których ruch dobowy przekracza 7000 pojazdów samochodowych (wartość średnia natężenia ruchu dla Polski). Również autostrada A2, po jej ukończeniu,

będzie oddziaływać na stan środowiska akustycznego w powiatach: nowotomyskim, poznańskim, średzkim, wrzesińskim, słupeckim, konińskim, tureckim i kolskim.

Hałas jest również cechą charakterystyczną ruchu lotniczego. Jego emisja obejmuje znaczne obszary wokół lotnisk, gdzie powstają tzw. strefy ograniczonego użytkowania obszaru. Na terenie Wielkopolski do najbardziej uciążliwych lotnisk zalicza się: lotnisko cywilne Ławica w Poznaniu, lotnisko wojskowe Krzesiny w Poznaniu, lotnisko wojskowe w Powidzu (powiat słupecki).

Przez województwo wielkopolskie przebiegają ważne szlaki komunikacji kolejowej. Problem uciążliwości komunikacji i transportu kolejowego, za względu na wysokie poziomy emitowanego hałasu i możliwy znaczny zasięg oddziaływania, są również wysokie, zwłaszcza w porze nocnej.

Główne trasy biegnące przez teren województwa mają następujące kierunki:

- Berlin – Poznań – Kijów,
- Berlin – Poznań – Warszawa,
- Moskwa – Poznań – Berlin,
- Saratov – Poznań – Berlin,
- Częstochowa – Poznań – Szczecin,
- Gdynia – Poznań – Wrocław,
- Ełk – Poznań – Wrocław,
- Hel – Poznań – Szklarska Poręba,
- Katowice – Poznań – Kołobrzeg,
- Kraków – Poznań – Świnoujście,
- Lublin – Poznań – Szczecin.

Istotą szeroko rozumianej infrastruktury zabezpieczającej środowisko jest taki zrównoważony system rozwiązań, który zapewni integrację wewnętrzną województwa oraz będzie prawidłowo funkcjonował w połączeniu z otoczeniem.

4.2. Zasoby naturalne

Do niewykorzystanych lub wykorzystywanych niedostatecznie zasobów naturalnych Wielkopolski należą odnawialne źródła energii, przede wszystkim takie, jak wody geotermalne i energia wiatru.

Wykorzystanie czystej energii jest jednym z priorytetowych działań określonych w „Polityce ekologicznej państwa” oraz w „Strategii rozwoju energetyki odnawialnej” (2001r.), które zakładają zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010r. i do 14% w 2020r.

W Wielkopolsce bardzo korzystne warunki hydrogeotermiczne istnieją w utworach kredy dolnej synklinorium mogileńsko-łódzkiego (część środkowa województwa), gdzie na głębokości 1000 – 2500 m występują wody o temperaturze rzędu 20 – 60 0 C, mineralizacji do 50 g/l, wydajności od 20 do 100 m³/h i o wysokim ciśnieniu powodującym ich samowypływ. Równie korzystne warunki hydrogeotermiczne występują w utworach jury dolnej w północno-wschodniej części monokliny przedsudeckiej (część połudn. województwa) i zachodniej części niecki mogileńsko-łódzkiej, gdzie z głęboko-

ści 600 – 1500 m można uzyskać samowypływ wody o temperaturze do 500 C, mineralizacji poniżej 50 g/l i wydajności kilkudziesięciu m³/h.

Wykorzystanie energii z tych wód może obejmować bardzo szeroki zakres zastosowań praktycznych, od ciepłownictwa po przemysł, rolnictwo, ogrodnictwo, hodowlę ryb, balneologię i rekreację. Wg badań IMiGW prawie cała Wielkopolska zaliczana jest do strefy o korzystnym potencjale energetycznym wiatru, może więc powstawać tu najczystsza forma energii, oczywiście po uprzednich dokładnych pomiarach i zastosowaniu precyzyjnej aparatury.

Powstanie tzw. efektu cieplarnianego oraz perspektywa wyczerpania się zasobów kopalnych paliw powinny zwrócić uwagę również na wykorzystanie czystej, odnawialnej energii, do której oprócz źródeł geotermalnych i energii wiatru należy energia słoneczna i energia uzyskiwana z biomasy.

4.3. Miejsca degradacji środowiska

Największe obszary przeobrażone antropogenicznie występują w rejonie eksploatacji węgla brunatnego w okolicach Konina i Turka. Kopalnictwo odkrywkowe w największym stopniu oddziałuje na krajobraz i zaznacza się zarówno w fazie użytkowania złoża, jak i po zakończeniu wydobywania kopaliny. Negatywne oddziaływanie eksploatacji odkrywkowej dotyczy głównie przekształcenia morfologii terenu, zmian w stosunkach wodnych, degradacji gleb oraz zanieczyszczenia atmosfery. W przypadku lokalizacji złoża na w lasach lub na terenach użytkowanych rolniczo przekształcenie morfologii powierzchni łączy się z degradacją gleb, łąk i wycinką lasów. Poza górnictwem odkrywkowym węgla brunatnego ten rodzaj eksploatacji dotyczy (w mniejszym stopniu) takich surowców mineralnych, jak piaski, żwiry, gliny, iły oraz organicznych, takich jak torfy i kreda jeziorna (surowce pospolite).

Województwo wielkopolskie ma znaczące w skali kraju powierzchnie gruntów zdewastowanych i zdegradowanych. Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji wynosiła w 2003 roku 10731 ha (GUS). Znaczny udział gruntów zdegradowanych powstał w wyniku działalności górnictwa i kopalnictwa surowców. Grunty te w 2001 r. zajmowały łącznie powierzchnię 8,8 tys. ha.

O wielkości przestrzeni, na której występować może niekorzystne zjawisko, jakim jest degradacja środowiska, świadczy wielkość terenów górniczych ustanowionych dla obszarów eksploatacji węgla, czyli obszarów, na których należy przewidywać wpływ robót górniczych na środowisko, wynoszący w sumie około 78 tys. ha.

4.4. Zasoby wodne

Kluczowym problemem środowiskowym województwa wielkopolskiego jest utrzymujący się niedobór wód powierzchniowych i podziemnych.

Niedobór wód powierzchniowych jest szczególnie silny w północno-wschodniej i środkowej Wielkopolsce (w szczególności zlewnie: Wełny, środkowej części Prosnicy i

górną Noteci), gdzie wielkość parowania w sezonie wegetacyjnym przekracza sumę opadu, w wyniku czego obniża się zwierciadło wód gruntowych. Niedobory wodne szacowane są na około 350 mln m³ i przy założeniu dalszego rozwoju rolnictwa wzrosną do 450 mln m³. Sytuację tą kształtują niewysokie opady i ograniczone możliwości retencji naturalnej.

Mała dyspozycyjność zasobów wód powierzchniowych sprawiła, że województwo zostało zakwalifikowane do I grupy województw w kraju o największych niedoborach wody powierzchniowej. Brak stabilnych nadwyżek wody wymusza potrzebę zwiększania zasobów wód poprzez budowę nowych zbiorników małej retencji.

Obszary deficytowe wód podziemnych występują natomiast w środkowej i południowej części województwa, w rejonach, gdzie brak użytkowych poziomów wodonośnych w utworach czwartorzędu, a pobór wód z poziomu trzeciorzędowego jest ograniczony ze względu na mało korzystne parametry hydrogeologiczne oraz słabą ich odnawialność, lokalnie również niekorzystną jakość (wysokie zabarwienie). Występowanie małej dyspozycyjności zasobów wód podziemnych (120 950 m³/h tj. 2,9 mln m³/d) wymusza konieczność szczególnej ochrony zasobów najbardziej cennych i słabo odnawialnych zbiorników wodonośnych.

Łączne zapotrzebowanie na wodę w gospodarce województwa wielkopolskiego wzrosło od roku 2002 do roku 2003 o 82,0 hm³, co stanowiło 4,1 % w skali rocznej. Niedobory ilościowe wody są generowane potrzebami przemysłowymi, komunalnymi, działalnością obiektów energetycznych, oraz intensywną gospodarką rolną.

4.5. Stopień lesistości

Lasy stanowią 25,3% ogólnej powierzchni województwa, a ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Większe kompleksy występują w zachodniej i północnej części województwa oraz na obszarze Wzgórz Ostrzeszowskich. Bardzo niski wskaźnik zalesień – 9,4% charakteryzuje także miasta na prawach powiatów.

Niski wskaźnik lesistości charakteryzuje gminy, w których występują bardzo dobre i dobre gleby kl. II – IV użytkowane rolniczo.

Województwo wielkopolskie na tle kraju (28,4%) należy do województw (obok kujawsko – pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego, świętokrzyskiego i lubelskiego) o najniższej lesistości. Tereny te od dawna znane były z dużej przydatności do produkcji rolnej ze względu na korzystne warunki glebowe i ukształtowanie powierzchni. Zjawisko wylesienia na obszarze Wielkopolski i Kujaw spowodowało niekorzystne zmiany. Wylesienie i wadliwa melioracja spowodowały nieodwracalne zmiany w stosunkach wodnych, a pośrednio także zmiany klimatyczne.

Ponadto, województwa wielkopolskie i mazowieckie są regionami najuboższymi pod względem opadów. Fakt ten oraz niska retencyjność większości gleb i wysokie parowanie terenowe wymagają zastosowania działań, które doprowadzą do zwiększenia zasobów wodnych i zmniejszenia parowania z pól uprawnych. Na podstawie przeprowadzonych badań (Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN w Poznaniu) stwierdzono, że odpowiednio wysoki udział lasów i zadrzewień w strukturze krajobrazu

rolniczego jest tanim i efektywnym sposobem uzyskania trwałej poprawy gospodarki wodnej.

Zwiększenie lesistości w kraju jest jednym z ważniejszych elementów polityki leśnej państwa. Celem rządowego programu zwiększenia lesistości na lata 2001 – 2020 jest zapewnienie warunków do zwiększenia lesistości do 30%, ustalenie priorytetów ekologicznych oraz wykorzystanie ich do optymalnego rozmieszczenia zalesień, a także opracowanie odpowiednich instrumentów realizacyjnych (Krajowy Program Zwiększenia Lesistości 2003 r.).

Integralną częścią realizacji programu zalesień jest zwiększenie udziału zadrzewień w krajobrazach rolniczym i zurbanizowanym. Szczególnie duże znaczenie mają zadrzewienia na terenach o najlepszych glebach rolniczych, charakteryzujących się małą lesistością oraz ustabilizowaną granicą rolno – leśną.

4.6. Spójność przestrzenna systemu przyrodniczego

Warunkiem prawidłowego rozwoju województwa jest ochrona zarówno obszarów szczególnie cennych przyrodniczo, jak i całego środowiska, niezależnie od powiązań funkcjonalno-przestrzennych.

Obecny system obszarów chronionych, szczególnie w centralnej części województwa, tworzą „wyspy ekologiczne”, które powinny być powiązane przestrzennie korytarzami przyrodniczymi. Brak spójności między tymi „wyspami” naraża je na obniżenie odporności biologicznej oraz stopniową degradację.

Różnymi formami ochrony prawnej objętych jest 31,2% powierzchni województwa. Sieć obszarów i obiektów chronionych stanowiących krajowy system obszarów chronionych obejmuje obecnie:

- 2 parki narodowe,
- 97 rezerwatów przyrody,
- 12 parków krajobrazowych,
- 32 obszary chronionego krajobrazu.

Ponadto, dla zachowania cennych walorów przyrodniczych Wielkopolski utworzono inne formy ochrony przyrody, jak: zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, liczne pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

W kwietniu 2004 roku ukazała się znowelizowana ustawa o ochronie przyrody dostosowująca prawodawstwo polskie do standardów unijnych. Zgodnie z tą ustawą wprowadzona została nowa forma ochrony przyrody – Obszary Natura 2000.

W Wielkopolsce utworzono 8 obszarów specjalnej ochrony ptaków, co stanowi 4,6 % ogólnej powierzchni województwa oraz 14 projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk, które zajmują około 5.13 % powierzchni województwa.

Obszary Natura 2000 w województwie wielkopolskim obejmują:

- obszary specjalnej ochrony ptaków wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków tzw. „Ptasiej” i powołane Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. (Dz. U. Nr 229, poz. 2313), stanowiące 4,6% powierzchni województwa,

OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW NATURA 2000

Tabela nr 2

Lp	Kod	Nazwa	Powierzchnia w ha	
			całkowita	w woj. wielkopolskim
1	PLB300001	Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego	32408,6	21193,6
2	PLB300002	Dolina Środkowej Warty	60133,9	60133,8
3	PLB300003	Nadnoteckie Łęgi	16617,8	16617,8
4	PLB300004	Wielki Łęg Obrzański	23352,0	23352,0
5	PLB300005	Zbiornik Wonieść	2465,0	2465,0
6	PLB020001	Dolina Baryczy	55480,7	13217,2
7	PLB040004	Ostoja Nadgoplańska	10039,5	3410,4
8	PLB100001	Pradolina Warszawsko-Berlińska	23677,4	1481,7

- specjalne obszary ochrony siedlisk – projektowane, wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG w celu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków zwierząt i roślin, na podstawie kryteriów wymienionych w załączniku III Dyrektywy Siedliskowej, zajmują około 5,13 % powierzchni województwa; obszary te wyznaczone będą przez ministra właściwego do spraw środowiska po uzgodnieniu z Komisją Europejską,

SPECJALNE OBSZARY OCHRONY SIEDLISK NATURA 2000 (projektowane)

Tabela nr 3

Lp.	Kod	Nazwa	Powierzchnia w ha
1	PLH300001	Biedrusko	10 245,4
2	PLH300002	Dąbrowy Krotoszyńskie	37 835,8
3	PLH300003	Dąbrowy Obrzyckie	961,0
4	PLH300004	Dolina Noteci	47 042,8
5	PLH300005	Fortyfikacje w Poznaniu	0,1
6	PLH300006	Jezioro Kubek	986,8
7	PLH300007	Jezioro Zwierzynieckie	532,2
8	PLH300008	Kopanki	0,1
9	PLH300009	Ostoja Nadwarciańska	26 934,2
10	PLH300010	Ostoja Wielkopolska	10 053,2
11	PLH300011	Puszcza Bieniszewska	952,5
12	PLH300012	Rogalińska Dolina Warty	12 960,9
13	PLH300013	Sieraków	0,1
14	PLH300014	Zachodnie Pojezierze Krzywińskie	4 561,4
15	PLH080002	Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry	15 294,1
16	PLH100006	Pradolina Bzury –Neru	17 884,0

Ponadto, pozarządowe organizacje ekologiczne w opracowaniu „Propozycja optymalnej sieci obszarów Natura 2000 w Polsce – „Shadow List” proponują znaczące uzupełnienie zatwierdzonej przez Ministerstwo Środowiska sieci. Uzupełnienie to jest niezbędne, by sieć Natura 2000 w Polsce mogła realizować cel, dla którego została

stworzona. Propozycja uzupełnienia listy specjalnych obszarów ochrony siedlisk na terenie województwa wielkopolskiego obejmuje 13 obszarów (w całości lub fragmentarycznie)

Obszary specjalnej ochrony ptaków określone w drodze rozporządzenia obejmują głównie ważniejsze doliny rzeczne. Są to obszary szczególnie (bezpośrednio lub pośrednio) narażone na degradację. Włączenie ich do sieci obszarów NATURA 2000 umożliwi ich ochronę i zachowanie walorów przyrodniczych.

W obrębie obszarów europejskiego systemu ochrony przyrody Natura 2000 znajdują się tereny objęte już ochroną prawną, np. parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe, czy obszary chronionego krajobrazu. Część ostoi obejmuje tereny niepodlegające ochronie prawnej lub tylko fragmentarycznie. Tak jest między innymi w przypadku obszarów Natura 2000 „Wielki Łęg Obrzański” lub fragment „Doliny Środkowej Warty”.

Na obszarach Natura 2000 w większości przypadków utrzymanie dotychczasowych metod gospodarowania jest dozwolone. Zagrożeniem dla stanu siedlisk i gatunków może być intensyfikacja zabudowy i realizacja nowych inwestycji. Na obszarach Natura 2000 nie podlega ograniczeniu działalność gospodarcza, rolna, leśna łowiecka i rybacka, a także amatorski połów ryb, jeżeli nie zagrażają one zachowaniu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin lub zwierząt, ani nie wpływają w sposób istotny negatywnie na gatunki roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

Duże znaczenie dla ochrony sieci NATURA 2000 ma procedura wykonywania ocen oddziaływania na środowisko, która pozwala kontrolować i ograniczać skutki presji inwestycyjnej w obrębie sieci. Każdy plan lub inwestycja, które mogą zagrozić sieci Natura 2000 muszą być poddane ocenie oddziaływania na środowisko. Wobec konieczności realizacji, ze względów społecznych, inwestycji szkodliwej dla priorytetowych siedlisk lub gatunków, państwo członkowskie jest zobowiązane do przeprowadzenia działań kompensacyjnych (np. odtwarzania ostoi w innym miejscu) zapewniających zachowanie spójnej całości sieci. W przypadku takich inwestycji Komisja Europejska musi wyrazić swoją opinię.

Plany ochrony powinny mieć charakter kompleksowych opracowań, uwzględniających aspekty gospodarcze, społeczne i środowiskowe w celu zaproponowania zrównoważonych form użytkowania przestrzeni i zasobów przyrody. Ważnym aspektem tworzenia planów ochrony obszarów włączonych do sieci ekologicznej NATURA 2000 będzie próba ich integracji z innymi programami opracowywanymi w zakresie turystyki, rozwoju obszarów wiejskich, polityki zalesieniowej, gospodarki wodnej itd. zarówno w skali regionu, jaki i skali lokalnej.

5. Analiza i ocena celów ochrony środowiska ustanowionych na poziomach międzynarodowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia Strategii

Projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego bierze pod uwagę cele ochrony środowiska zawarte w dyrektywach UE, a także w wielu dokumentach strategicznych opracowanych na poziomach krajowym i regionalnym.

Główne zobowiązania międzynarodowe Polski wynikają z członkostwa w Unii Europejskiej. Integracja z Unią wyznaczyła zupełnie nowe ramy dla rozwoju Wielkopolski. Dlatego „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” wyznacza nowe pole działań między innymi dla ochrony i kształtowania środowiska oraz jego zasobów, środowiska kulturowego oraz tożsamości narodowej i regionalnej. Realizacja tych działań umożliwi włączenie naszego potencjału przyrodniczego w europejski system ekologiczny i wykorzystanie go dla turystyki i rekreacji, a także wygenerowanie procesów dostosowujących przestrzeń Wielkopolski do jakościowych wymagań XXI wieku.

Strategia uwzględnia między innymi kierunki działań określone w VI Programie Działań Unii Europejskiej - „Środowisko 2010 – nasza przyszłość, nasz wybór” oraz w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej „Zrównoważona Europa dla lepszego świata”. Ponadto cele strategii uwzględniają zapisy dokumentów strategicznych o randze krajowej. Są to między innymi:

- II Polityka ekologiczna państwa, która nawiązuje do priorytetowych kierunków działań określonych w VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska. Dokument ten wskazuje narzędzia ochrony środowiska, a także problemy związane ze współpracą międzynarodową ze szczególnym uwzględnieniem UE. Swoje cele i zakres działań wyznacza w trzech horyzontach czasowych: do roku 2002, do roku 2010 i do roku 2025.
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 przedstawia cele w zakresie rozwiązań systemowych, wśród których wyróżnia włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych, a przede wszystkim do energetyki, przemysłu, transportu, gospodarki komunalnej i budownictwa, rolnictwa, leśnictwa i turystyki. Dokument ten dostrzega ważną rolę w ekologizacji planowania przestrzennego i użytkowania terenu oraz w edukacji ekologicznej i dostępie do informacji.
- Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Programem działań mówi o zachowaniu całej rodzimej przyrody, bez względu na jej formę użytkowania oraz stopień jej przekształcenia lub zniszczenia.
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości, który jest instrumentem polityki leśnej w zakresie kształtowania przestrzeni przyrodniczej kraju, zawiera ogólne wytyczne sporządzania regionalnych planów przestrzennego zagospodarowania w dziedzinie zwiększania lesistości.
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami określa zakres działania niezbędny do zaplanowania zintegrowanej gospodarki odpadami w kraju, w sposób zapew-

niający ochronę środowiska z uwzględnieniem obecnych i przyszłych możliwości technicznych, organizacyjnych.

- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych jest programem inwestycji rozbudowy systemów oczyszczalni ścieków w sektorze komunalnym. Program pozwoli na wyeliminowanie nieoczyszczonych ścieków (pochodzących ze źródeł miejskich i aglomeracji) z wód powierzchniowych. Dokument dotyczy także poprawy jakości wód powierzchniowych, będących potencjalnym źródłem poboru ujęć komunalnych. Zamierzeniem Programu jest również pobudzenie inicjatyw lokalnych (nowe miejsca pracy) oraz pełne dostosowanie do wymogów Unii Europejskiej w zakresie wyposażenia w system oczyszczalni ścieków i kanalizacji.

Ustanowione na poziomach międzynarodowym i krajowym cele polityki ekologicznej znalazły swoje odzwierciedlenie w opracowanych na poziomie regionalnym dokumentach strategicznych, takich jak: „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Wielkopolskiego” czy „Plan gospodarki odpadami województwa wielkopolskiego”.

Podstawowym obowiązującym dokumentem na poziomie krajowym eksponującym politykę ekologiczną państwa, a uwzględnionym w celach polityki strategicznej województwa wielkopolskiego jest „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”. Dokument ten stanowi aktualizację i uszczegółowienie długookresowej II polityki ekologicznej państwa”, przede wszystkim w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działania określonych w VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska.

Podstawowym celem polityki ekologicznej na obszarze województwa wielkopolskiego jest poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi, zgodnie ze sformułowaną w Konstytucji RP i przyjętą w Polityce ekologicznej państwa zasadą zrównoważonego rozwoju. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju powinna być nie tylko przyjmowana jako obowiązek ochrony środowiska, lecz przede wszystkim jako element prawidłowego gospodarowania. Oznacza to, że polityka państwa we wszystkich dziedzinach gospodarczych powinna być zgodna z założeniami polityki ekologicznej, a kryteria ekologiczne mają równoważną rangę z kryteriami ekonomicznymi

W Programie ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002-2010 naczelną zasadą, którą przyjęto w działaniach zmierzających do zdrowego środowiska jest zasada zrównoważonego rozwoju, a strategiczne cele rozwoju województwa sformułowane zostały w następujący sposób:

- zapewnienie mieszkańcom warunków do podwyższania poziomu życia.
- zwiększenie konkurencyjności gospodarki w stosunku do innych regionów Europy.
- wzrost wewnętrznej integracji i istotna poprawa jakości przestrzeni.
- dostosowanie potencjału, struktury i organizacji województwa do wyzwań XXI wieku i wymagań jednoczącej się Europy.

Zgodnie z Programem ochrony środowiska województwa wielkopolskiego, podstawowymi celami służącymi podniesieniu jakości życia obecnego i przyszłych pokoleń są: minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko, racjonalizacja zużycia energii,

surowców i materiałów wraz ze wzrostem udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych, zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, zwiększenie zasobów w zlewniach oraz ochrona przed powodzią, zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową, i ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym, ochrona powierzchni ziemi, w tym powierzchni biologicznie czynnej i gleb przed degradacją, zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu wykorzystania i unieszkodliwiania, zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności oraz rozwoju zasobów leśnych, ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska oraz sprostanie nowym wyzwaniom, czyli zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego

Nadrzędnym celem Planu gospodarki odpadami jest zminimalizowanie wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnych systemów ich odzysku i unieszkodliwiania.

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego zakłada skupienie gmin wokół Zakładów Zagospodarowania Odpadów (ZZO) wyposażonych w linie do segregacji odpadów, urządzenia do konfekcjonowania materiałów, instalacje do zagospodarowania (unieszkodliwiania) odpadów organicznych, tymczasowe pomieszczenia do magazynowania odpadów niebezpiecznych i składowiska odpadów.

Trzecim najważniejszym dokumentem strategicznym określającym politykę ekologiczną państwa z konkretnymi przełożeniami na problemy regionu (w załączniku do Programu zawarto wykaz miast i gmin, w których będą realizowane systemy oczyszczania ścieków w przedziale czasowym) jest „Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych”. Jest to program, którego celem jest realizacja systemów oczyszczania ścieków w sektorze komunalnym do 2015 roku.

6. Informacja o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy

W chwili obecnej nie ma ujednoczonych metod wykonywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko. Wobec powyższego Prognozę wykonano przy wykorzystaniu wskaźników stanu środowiska oraz metod jakościowych. Ocenie poddano zarówno obecny stan środowiska przyrodniczego jak i wpływ realizacji poszczególnych celów Strategii na jego stan.

Przeprowadzono analizy dokumentów strategicznych ustanowionych na poziomach międzynarodowym i krajowym oraz aktów prawnych uwzględnionych podczas opracowania Strategii.

Analizę i ocenę stanu środowiska Wielkopolski wykonano na podstawie danych państwowego monitoringu środowiska na poziomach krajowym i regionalnym oraz danych zgromadzonych w obecnie przygotowywanym Opracowaniu ekofizjograficznym podstawowym sporządzanym na potrzeby Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

W dokonanej ocenie zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym Wielkopolski wykorzystano wybrane wskaźniki obrazujące tendencje zaobserwowane na przestrzeni lat 1999 – 2004.

W zestawie wybranych wskaźników uwzględniono te, które charakteryzują kierunki zmian zachodzących w dziedzinach związanych i z ochroną środowiska (tabela nr 1):

- wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi, gleby i kopaliny,
- zasoby wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód,
- zanieczyszczenie i ochrona powietrza,
- ochrona przyrody i różnorodności biologicznej,
- odpady,
- hałas,
- ekonomiczne aspekty ochrony środowiska.

Jeden ze wskaźników obejmuje też działalność inspekcyjno-kontrolną i ocenę skutków degradacji środowiska.

W ocenie oddziaływania poszczególnych celów realizacji Strategii na środowisko posłużono się, zalecaną w literaturze dotyczącej strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, metodą analizy macierzowej, zmodyfikowaną na potrzeby niniejszej Prognozy. Metoda analizy macierzowej zastosowana została wcześniej przy sporządzaniu „Ramowej oceny strategicznej oddziaływania na środowisko Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006” wykonanej przez Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią (Warszawa, lipiec 2002). Przy sporządzeniu Prognozy skorzystano również z propozycji rozwiązań metodycznych zawartych w artykule M. Kistowskiego „Metodyka sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze (na przykładzie prognoz wpływu na środowisko projektów programu rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego)”.

Z uwagi na duży stopień ogólności zapisów Strategii i brak informacji o charakterze ilościowym, Prognoza ma jedynie charakter jakościowy.

W Prognozie zidentyfikowano problemy i konflikty środowiskowe oraz oszacowano wpływ na środowisko realizacji celów sformułowanych w Projekcie Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku.

7. Potencjalny wpływ realizacji celów Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze

Analizie poddano wszystkie zapisane w Strategii cele: 1 cel generalny, 4 cele strategiczne, 23 cele operacyjne oraz 6 celów horyzontalnych. Natomiast ocenie potencjalnego wpływu ustaleń Strategii na środowisko przyrodnicze poddano przede wszystkim realizację celów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych

W celu zidentyfikowania oddziaływania realizacji Strategii na środowisko zastosowano metodę macierzową. Z uwagi na ogólność konstrukcji celów strategicznych w analizie przyjęto trzystopniową skalę bonitacyjną.

Stawiając + lub – w poszczególnych polach macierzy dokonywano oceny pozytywnego lub negatywnego wpływu realizacji poszczególnych celów na wybrane komponenty środowiska przyrodniczego. Postawione w tabeli „0” oznacza występowanie oddziaływania mało istotnego, w niewielkim stopniu wpływającego na środowisko. W niektórych przypadkach niemożliwa była jednoznaczna ocena wpływu działań Strategii na poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego. Wobec powyższego zastosowano podwójną ocenę: +/-, +/-, -/0 w zależności od rodzaju dominującego wpływu.

Poniższa tabela przedstawia podstawową skalę bonitacji zastosowaną w Prognozie.

SKALA BONITACJI OKREŚLAJĄCA SIŁĘ I KIERUNEK ODDZIAŁYWANIA REALIZACJI CELÓW PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Tabela nr 5

+	Oddziaływanie korzystne (proekologiczne kierunki działań)
-	Oddziaływanie negatywne (oddziaływanie obciążające środowisko z różną siłą)
0	Oddziaływanie obojętne (brak oddziaływań lub oddziaływanie nieistotne)

W przedstawionej macierzy oceny potencjalnego wpływu realizacji celów projektu Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze (tabela nr 4) w kolumnach znajdują się wybrane elementy środowiska potencjalnie narażone na różne formy oddziaływania. Natomiast w wierszach umieszczono cele strategiczne z przypisanymi im celami operacyjnymi.

Przeprowadzona w tabeli nr 4 ocena dokonana została na podstawie wnikliwej analizy celów strategicznych oraz znajomości charakteru i stanu środowiska przyrodniczego Wielkopolski. Ma ona jednak charakter orientacyjny i jakościowy. Pewną trudność w bonitacji oddziaływania stanowiła możliwość realizacji poszczególnych celów operacyjnych w jednym czasie i jednej przestrzeni przyrodniczej. Z jednej strony oddziaływanie proekologiczne mogło kumulować się przynosząc wymierne korzyści dla środowiska, z drugiej realizacja celów na rzecz środowiska mogła być zniwelowana przez realizację celu obciążającego środowisko.

Wyniki ostatecznej oceny oddziaływania na środowisko realizacji Strategii przedstawiono w tabeli nr 6.

W ocenie posłużono się również trzystopniową skalą bonitacji określającą przede wszystkim siłę i kierunek oddziaływań na środowisko:

- oddziaływanie „A” – korzystne dla środowiska, proekologiczne, gdzie realizacja zamierzeń Strategii może przyczynić się do utrzymania obecnego stanu środowiska lub jego poprawy w celu zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa
- oddziaływanie „B” – obojętne charakteryzujące się w przewadze mało istotnym oddziaływaniem postanowień Strategii na środowisko
- oddziaływanie „C” – negatywne charakteryzujące się skumulowaniem niekorzystnych oddziaływań na środowisko ustaleń Strategii

Przypisując celom operacyjnym ostateczny wynik analizowano ich udział (korzystny, negatywny, obojętny) na poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego. W przypadku udziału > 70% kwalifikowano do poszczególnej klasy bonitacyjnej (A, B lub C). W przypadku udziału \pm 50% (w stosunku 40% : 60%) kwalifikowało do grupy mieszanej z kolejnością zgodną z przeważającym udziałem (A/B, A/O, B/C, C/B, C/A lub nawet A/C i C/A). Pola macierzy w przypadku oddziaływania pozytywnego zaznaczono kolorem żółtym, negatywnego fioletowym, a w przypadku oceny mieszanej pole macierzy wypełniono dwoma kolorami.

Dokonana analiza i ocena potencjalnego wpływu realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze pozwala na stwierdzenie, że każda realizacja działań wywołuje określone skutki w środowisku i krajobrazie w różnym stopniu obciążające poszczególne komponenty środowiska.

W grupie „A” oddziaływań na środowisko znalazły się te cele Strategii, które prowadzą do redukcji zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska, zapewniają racjonalne zużywanie wody i jej zasobów, surowców mineralnych, zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych oraz ich rozwój. Wszystkie inne działania techniczne na rzecz ochrony środowiska uznano również za korzystne, jak np. porządkowanie gospodarki odpadami czy poprawę stanu infrastruktury ochrony środowiska (rozwój sieci kanalizacyjne, szczególnie na wsi).

Na ogólną liczbę 23 celów operacyjnych i przypisanych im łącznie 137 działań, które poddano ocenie, 32 działania zaliczono do oddziaływań pozytywnych realizowanych w różnych horyzontach czasowych.

Do grupy „C” negatywnych skutków oddziaływań realizacji strategii zaliczono przede wszystkim działania związane z budową inwestycji liniowych (korytarzy transportowych, czy sieci przesyłowych energii i paliw), a także rozwój terenów aktywności gospodarczej.

Najmniej obciążające dla środowiska przyrodniczego są działania zapisane w celach pozainwestycyjnych – np. w 4 celu strategicznym: „Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego”.

8. Przewidywane znaczące oddziaływanie realizacji Strategii na środowisko

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020 będzie realizowana poprzez programy operacyjne. Dokumenty te także nie będą określać miejsc lokalizacji projektów służących osiągnięciu celów. Nie można, zatem, na tym etapie analizy zidentyfikować i zlokalizować znaczących oddziaływań realizacji Strategii na środowisko przyrodnicze. Także ze względu na jej odległy horyzont czasowy. W takim przypadku należy postępować zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, jak art.46 – 48 i 51, Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz.627 z późn. zm.)

Istotnym problemem w tym zakresie jest dbałość o środowisko przyrodnicze w zagospodarowaniu przestrzennym i przy realizacji inwestycji. W tej sytuacji należy bezwzględnie stosować przepisy Prawa ochrony środowiska – dział VII.

Analiza macierzy wpływu realizacji celów Strategii pozwoliła wyłonić dwie zasadnicze grupy celów o potencjalnym znaczącym oddziaływaniu na środowisko. Są to cele generalnie związane z rozwojem infrastruktury drogowej, kolejowej, lotniczej, budową sieci przesyłowych energii i paliw oraz rozwojem terenów inwestycyjnych, szczególnie terenów aktywizacji gospodarczej i pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich.

Do celów związanych z rozwojem infrastruktury technicznej stanowiących źródło potencjalnych znaczących negatywnych oddziaływań zliczyć można realizację następujących celów operacyjnych:

- 1.2 Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem, który osiągnąć będzie przez realizację inwestycji w infrastrukturę korytarzy transportowych - infrastrukturę drogową, kolejową, wraz z infrastrukturą ułatwiającą inwestowanie oraz inwestycji w sieci przesyłowe energii i paliw,
- 1.6 Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitarne o znaczeniu europejskim realizowany poprzez zwiększenie powiązań komunikacyjnych stolicy regionu z otoczeniem, wraz z modernizacją poznańskiego węzła komunikacyjnego, w tym poprawa stanu komunikacji zbiorowej oraz poprawa pozycji lotniska Poznań-Ławica

Inwestycje liniowe w większości są inwestycjami pogarszającymi stan środowiska. Powodują one zróżnicowany charakter zakłóceń i zmian środowiska przyrodniczego, zarówno naturalnych jego cech, jak i zmian antropogenicznych. Poza zachwianiem równowagi środowiska przyrodniczego również wywierają negatywny wpływ na wartościowe cechy krajobrazu (cechy wizualno – estetyczne), a także na pozytywne efekty długoletniej działalności człowieka jak: aleje, parki dworskie, roślinność śródpolna, zbiorniki wodne, obiekty budowlane zgrane z krajobrazem.

Do najpoważniejszych inwestycji liniowych mających duży wpływ na stan środowiska przyrodniczego w województwie wielkopolskim zaliczyć należy autostradę i drogi ekspresowe oraz linie elektroenergetyczne.

Stanowią one bariery ograniczające lub przerywające ciągłości układów przyrodniczych, powodują dalszą fragmentaryzację i izolację ekosystemów, stanowią zagrożenie dla środowiska hałasem, wibracjami, zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych, a także występowaniem poważnych awarii, np. podczas przewożenia materiałów niebezpiecznych.

Obok negatywnych skutków, jakie wywołuje w środowisku przyrodniczym budowa autostrady i dróg ekspresowych, należy wspomnieć również o pozytywnych skutkach tych inwestycji. Wyprowadzają one ruch pojazdów (głównie tranzytowy) poza tereny miejskie, zmniejszając w znacznym stopniu hałas komunikacyjny, i poprawiają warunki bioklimatyczne poprzez zmniejszenie emisji szkodliwych składników spalin samochodowych, wpływają one również na zwiększenie bezpieczeństwa i komfort jazdy oraz skracają czas podróży.

Także linie elektroenergetyczne, szczególnie najwyższych napięć (400 i 220 kV) oddziałują na środowisko. Wokół tych linii, zgodnie z obowiązującymi przepisami, zachowuje się strefy ograniczonego użytkowania z racji występowania i oddziaływania na ludzi pola elektromagnetycznego. W celu zmniejszenia ograniczeń przestrzennych buduje się linie wielotorowe, czego przykładem jest realizowana obecnie linia Ostrów Wlkp. – Plewiska, gdzie na jednym maszcie zawieszono są linie 400, 220 i 110 kV.

Do drugiej grupy celów o potencjalnym znaczącym oddziaływaniu na środowisko należą te, które wiążą się z aktywizacją gospodarczą Wielkopolski. Zaliczyć do nich można m.in. cele operacyjne:

- 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych, który realizowany będzie przez wyznaczanie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów aktywności gospodarczej oraz przeznaczonych pod inwestycje infrastrukturalne,
- 1.8. Restrukturyzacja obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym poprzez wspieranie rozwoju pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich,
- 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw realizowany przez inwestowanie w ogólnodostępną infrastrukturę ułatwiającą inwestowanie i prowadzenie działalności gospodarczej.

Realizacja tych celów wiązać się będzie ze znaczącymi, a nawet radykalnymi zmianami i przekształceniami poszczególnych komponentów środowiska związanych z budowaniem towarzyszącej im infrastruktury, powodującej presję, w szczególności na terenach dotychczas niezainwestowanych. Dotyczyć to będzie szczególnie terenów w sąsiedztwie subregionalnych jednostek osadniczych tj. Kalisza, Konina, Leszna, Piły i Gniezna, Ostrów Wlkp.

Wspieranie pozarolniczej funkcji obszarów wiejskich może zakłócić naturalną równowagę środowiska, którą gwarantował dotychczasowy rolniczy sposób gospodarowania zgodny z naturalnymi predyspozycjami środowiska.

Zdaniem autorów Prognozy także inne zapisy celów strategicznych kryją w sobie potencjalne negatywne oddziaływanie na środowisko. Na przykład „Wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych”(cel operacyjny 2.1), czy „Promocja inwestycji, przedsiębiorczości oraz zatrudnienia na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia, o niewła-

ściwym profilu gospodarki, w tym z przemysłami schyłkowymi” (cel operacyjny 1.8). Ich realizacja może oznaczać budowę rolniczych obiektów produkcyjnych i przetwórczych. Także cele mówiące o poprawie infrastruktury ochrony środowiska niosą w sobie zagrożenia na przykład przez budowę oczyszczalni ścieków, zakładów utylizacji odpadów, stosowanie procesów termicznych etc.

Dlatego też negatywna lub pozytywna ocena potencjalnego wpływu realizacji wybranego celu Strategii na środowisko nie może być rozpatrywana indywidualnie. Rozwój społeczno-gospodarczy jest wypadkową wielu działań kumulujących pozytywne, negatywne lub neutralizujących negatywne wpływy realizacji różnych działań. Na przykład rozwój działalności gospodarczej, i co za tym idzie wzrost obciążenia środowiska, będzie rekompensowany celami ukierunkowanymi na rzecz ochrony środowiska.

9. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska przez kompensację przyrodniczą rozumie się: zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesienie, zadrzewienia lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównanie szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych.

Strategia poprzez realizację celu generalnego, który mówi o „Poprawie jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkującej wzrostem poziomu życia mieszkańców”, a także podporządkowanych mu celów strategicznych i operacyjnych, będzie powodować określone skutki dla środowiska. Skalę tych skutków, a przede wszystkim przestrzenne ich rozmieszczenie trudno jest jednak na tym etapie zdefiniować.

Bezpośrednie działania na rzecz ochrony środowiska formułuje cel operacyjny 1.1 „Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi”. Wśród pozostałych celów znalazły się też takie, które w sposób pośredni zakładają zapobieganie, ograniczenie lub niedopuszczenie do negatywnego oddziaływania realizacji Strategii na środowisko.

W ramach celu 1.4 „Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej” zapisano szereg działań łagodzących skutki prowadzenia działalności gospodarczej w rolnictwie między innymi poprzez:

- porządkowanie stosunków wodnych, w tym zwiększanie sztucznej retencji, poprzez meliorację oraz rozwój sztucznego nawadniania,
- przeciwdziałania erozji gleb,
- rekultywację terenów zniszczonych,
- zalesienia, w tym śródpolne,
- poprawa stanu infrastruktury ochrony środowiska,
- poprawa stanu dróg na terenach rolniczych.

Także w ramach osiągnięcia innego celu operacyjnego dotyczącego rolnictwa i obszarów wiejskich – 2.1 „Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej” rozwój potencjału rolniczego odbywać się będzie z poszanowaniem obowiązujących wymogów ochrony środowiska poprzez między innymi: rozwój doradztwa rolniczego, wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych czy inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska. Oznacza to prowadzenie gospodarki rolnej zgodnie z Zasadami Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej, które przede wszystkim dotyczą wymogów związanych z nawożeniem, ochroną wód i gleb oraz utrzymania czystości i porządku na terenie gospodarstw rolnych. Poprzez stosowanie Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej będzie można uniknąć lub znacznie ograniczyć zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego.

Istotne dla łagodzenia potencjalnych negatywnych oddziaływań realizacji celu operacyjnego 1.5 „Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych” jest uzbrajanie terenów w ogólnie dostępną infrastrukturę. Oznacza to przede wszystkim rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska, tj. rozbudowę systemów oczyszczania ścieków, utylizacji odpadów, ograniczenia hałasu komunikacyjnego i przemysłowego czy emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Zabezpieczeniem realizacji wszystkich celów strategicznych i operacyjnych zapisanych w strategii, zgodnie z zasadą poszanowania potrzeb środowiska przyrodniczego, są cele horyzontalne. Spośród nich szczególnie dwa – ład przestrzenny i zrównoważony rozwój.

W obszarze działań celu horyzontalnego, jakim jest ład przestrzenny zapisano, iż ma on służyć między innymi: osiągnięciu zgodności form wykorzystania poszczególnych obszarów zgodnie z ich naturalnymi predyspozycjami lub przy minimalizacji konfliktów z nimi, osiągnięciu spójności przestrzennej poprzez eliminowanie enklaw bądź przy ograniczaniu peryferyjnego charakteru poszczególnych części województwa, zachowaniu spójności systemu ekologicznego przy utrzymaniu bądź poprawie jego stanu, ograniczaniu konfliktów między poszczególnymi formami wykorzystania różnych obszarów.

Poszanowanie ładu przestrzennego przyczyni się także do osiągnięcia pozytywnych skutków oddziaływania Strategii na stan przestrzeni przyrodniczej Wielkopolski.

Z kolei, poprzez wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju, działalność gospodarcza będzie zgodna z założeniami polityki ekologicznej, a kryteria ekologiczne będą traktowane na równi z kryteriami ekonomicznymi. Respektowanie tych zasad może przyczynić się do zapobiegnięcia lub ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, realizacji projektowanej Strategii.

Przedstawione powyżej wybrane zapisy Strategii świadczą o tym, że autorzy Strategii dostrzegają wagę problemu i określają potrzebę łagodzenia planowanego rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski poprzez szereg działań zapobiegających, ograniczających lub kompensujących jego negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.

Strategia jest zbiorem ustaleń dokonanych w trybie partnerstwa społecznego przez większość podmiotów publicznych działających na terenie województwa. Oznacza to, iż będzie ona zarazem narzędziem koordynacji ich działań. W ten sposób przyczyni się do eliminowania działań nieskoordynowanych, sprzecznych lub wzajemnie się wykluczających, co także będzie mieć pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze.

10. Rozwiązania alternatywne zawarte w Strategii

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku nie zawiera rozwiązań alternatywnych, gdyż rozwiązania alternatywne wymagają wyboru między dwoma wykluczającymi się możliwościami. Takie alternatywy mogą się jednak pojawić w toku realizacji jej zapisów, gdyż perspektywa czasowa osiągnięcia celów jest odległa. Poszczególne cele zapisane w Strategii będą realizowały wspólny cel nadrzędny poprzez wzajemne współdziałanie, koordynację działań.

W strategii zakłada się rozwój systemu monitorowania, który na bieżąco umożliwi wprowadzanie ewentualnych korekt wynikających z rozwoju techniki i współczesnej wiedzy, a także w wyniku zmian sytuacji społeczno-gospodarczej. System monitorowania pozwoli także na bieżące reagowanie na te zmiany.

11. Przewidywane metody analizy realizacji Strategii

Głównym źródłem informacji o realizacji Strategii będzie monitoring i ocena realizacji działań. Wymaga to stworzenia sprawnego systemu monitorowania, który pozwoli na stały wgląd w postępy prowadzonych działań jak i efektywne zaplanowanie środków finansowych

Finansowymi instrumentami osiągnięcia celów Strategii będą:

- budżet województwa,
- budżety samorządów lokalnych,
- środków innych partnerów regionalnych zaangażowanych w osiągnięcie celów strategii,
- środki budżetu państwa,
- środki Wspólnoty, przeznaczonych na politykę strukturalną i spójności,
- środki międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki prywatne zaangażowane w partnerstwo publiczno-prywatne.

Najczęściej stosowaną metodą monitorowania skutków realizacji celów Strategii na środowisko jest ocena wskaźnikowa, która w odniesieniu do sytuacji wyjściowej, przedstawionej w ocenie stanu środowiska, obrazuje dynamikę zmian w nim zachodzących.

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku zakłada dokonywanie analiz stopnia osiągnięcia celów strategii każdorazowo po upływie kolejnych 2 lat realizacji strategii i sporządzanie w okresie trzeciego roku odpowiedniego raportu. Jako rok bazowy dla wyznaczenia wartości miar przyjęto rok 2005 (wg stanu na 31.XII.).

W Strategii proponuje się następujący zestaw wskaźników monitorujących środowisko przyrodnicze:

Do celu strategicznego 1 – Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku.

Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi

- *poziom emisji pyłów i gazów,*
- *liczbę ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności, w tym na wsi,*
- *ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia,*
- *udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych,*
- *udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych,*
- *udział produkcji energii z odnawialnych źródeł energii (OZE) w całkowitej produkcji energii elektrycznej regionu w %,*
- *udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni regionu ogółem w %,*
-

Cel operacyjny 1.4. Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

- *powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych, scalonych oraz o podwyższonym w wyniku podjętych zabiegów wskaźniku bonitacji*
- *powierzchnia terenów zrekultywowanych*

Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych:

- *Liczba korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w miastach*

Do celu strategicznego 2. Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa.

Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej:

- *Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej*

Do celu strategicznego 4 Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego.

Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców:

- *liczba zachorowań na choroby nowotworowe, liczba zgonów niemowląt na 10 tys. mieszkańców, Przecięte trwanie życia (w latach) mężczyzn i kobiet*

Należy dodać, że Strategia zakłada w miarę rozwoju systemu monitorowania strategii identyfikowanie nowych wskaźników, które w odpowiedni sposób będą charakteryzować przebieg realizacji podejmowanych działań.

Strategia jest dokumentem, który nie określa kolejności, tempa i miejsc realizacji określonych przez nią celów, dlatego bardzo istotny jest zapis mówiący, że począwszy od 2009 roku, co dwa, lata Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjmie raport o postępie w osiąganiu celów strategii z ewentualnymi propozycjami nowelizacji tego dokumentu. Da to gwarancje dotrzymania zasady zrównoważonego rozwoju zapisanej w konstytucji RP.

12. Możliwe transgraniczne oddziaływanie realizacji Strategii na środowisko

Sprawy oddziaływania transgranicznego reguluje Konwencja z Espoo o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, ratyfikowana przez Polskę w 1997 r. Podstawową zasadą tej procedury jest wprowadzenie obowiązku informowania o planowanym podjęciu działalności mogącej mieć wpływ na środowisko innych państw. Ponieważ województwo wielkopolskie nie jest położone w obszarze przygranicznym, nie możemy mówić o transgranicznym oddziaływaniu w rozumieniu powyższej Konwencji. Nieuniknione jest natomiast oddziaływanie obciążające środowisko siedmiu sąsiadujących z nim województw. Oddziaływanie to dotyczyć będzie przede wszystkim emisji zanieczyszczeń powietrza oraz wpływu na jakość płynących wód powierzchniowych. Odnośnie oddziaływania na wody powierzchniowe największy udział mają rzeki – Warta, Noteć, Obra i Barycz, niosące zanieczyszczenia związane ze ściekami komunalnymi oraz ze spływem powierzchniowym z powierzchni rolnych. Należy jednak podkreślić, że stan czystości głównej rzeki naszego województwa stabilizuje się w ostatnich latach.

Wiele obszarów objętych ochroną prawną występuje w sąsiedztwie z innymi województw, dlatego w programach operacyjnych należy podjąć wspólne działania mające na celu zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Dotyczy to szczególnie obszarów Natura 2000, stanowiących ważne ogniwo europejskiej sieci ekologicznej.

Przyjęcie do realizacji rozwiązań zapobiegających i ograniczających oddziaływanie na środowisko wyeliminuje ewentualne konflikty w zagospodarowaniu terenów przygranicznych sąsiednich województw.

13. Streszczenie

Prognoza oddziaływania na środowisko opracowana została dla Projektu Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na lata 2007 – 2020. Zadaniem strategii jest sformułowanie polityki mającej wzmocnić jego długotrwały i zrównoważony rozwój. Strategia określa Wizję, Misję, Priorytety i Cele strategiczne wraz ze sposobami ich osiągnięcia (cele operacyjne).

Projekt Strategii odnosi się do celów ochrony środowiska zawartych w już obowiązującej na obszarze województwa dokumentach: Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego, Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego, Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz inne krajowe i międzynarodowe dokumenty strategiczne.

Prognoza jest jednym z podstawowych dokumentów w ramach procedury postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji strategii. Podstawowym celem Prognozy jest ustalenie, czy w zapisach Projektu Strategii zagrożono bezpieczeństwo środowiska przyrodniczego.

Punktem wyjścia dla prognozy była analiza i ocena stanu środowiska przyrodniczego województwa wielkopolskiego, która pozwoliła określić kierunki zmian zachodzących w nim na przestrzeni ostatnich lat.

Spośród pozytywnych procesów zachodzących w środowisku na szczególną uwagę zasługują m.in. – zmniejszenie poboru i zużycia wody, malejąca ilość odprowadzanych ścieków komunalnych i przemysłowych do wód i gruntu, wzrost liczby oczyszczalni ścieków, wzrost długości sieci kanalizacyjnej, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, tworzenie stref ograniczonego użytkowania wokół szczególnie uciążliwych obiektów, wzrost lesistości, rozwój rolnictwa ekologicznego.

Do negatywnych procesów zaliczyć należy – wzrastającą powierzchnię gruntów zdegradowanych i zdewastowanych, stały wzrost ilości odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych, stale wzrastająca liczba pojazdów mechanicznych, nadal niedostateczne wyposażenie wsi w systemy kanalizacji sanitarnej, niedostateczny stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej, niskie nakłady na ochronę przyrody.

W kolejnym etapie Prognozy dokonano identyfikacji oraz oceny komponentów środowiska, na które oddziaływać mogą poszczególne działania strategiczne. Ocenę przedstawiono w formie macierzy w tabeli nr 4.

Dokonana analiza i ocena potencjalnego wpływu realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze, pozwoliły stwierdzić, że każda realizacja działań wywołuje określone skutki w środowisku i krajobrazie w różnym stopniu obciążające poszczególne komponenty środowiska. Skalę tych skutków, a przede wszystkim przestrzenne ich rozmieszczenie, ze względu na charakter tego dokumentu, trudno jest jednak określić.

Na ogólną liczbę 23 celów operacyjnych i przypisanych im łącznie 137 działań, które poddano ocenie, 32 działań zaliczono do oddziaływań pozytywnych.

Bezpośrednie działania na rzecz ochrony środowiska formułuje cel operacyjny 1.1 „Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi” (cel strategiczny 1 – Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku). Także wśród pozostałych celów znalazły się takie, które w sposób pośredni zakładają zapobieganie, ograniczenie lub niedopuszczenie do negatywnego oddziaływania realizacji Strategii na środowisko.

Ochronie środowiska służą także cele horyzontalne. Spośród nich szczególne znaczenie mają – ład przestrzenny i zrównoważony rozwój, które poprzez szereg działań zapobiegających, ograniczających lub kompensujących, wspomagają realizację pozostałych celów strategicznych operacyjnych

W obszarze działań celu horyzontalnego, jakim jest ład przestrzenny zapisano, iż ma on służyć między innymi: osiągnięciu zgodności form wykorzystania poszczególnych obszarów zgodnie z ich naturalnymi predyspozycjami lub przy minimalizacji konfliktów z nimi, osiągnięciu spójności przestrzennej poprzez eliminowanie enklaw bądź przy ograniczaniu peryferyjnego charakteru poszczególnych części województwa, zachowaniu spójności systemu ekologicznego przy utrzymaniu bądź poprawie jego stanu oraz ograniczaniu konfliktów między poszczególnymi formami wykorzystania różnych obszarów.

Z kolei, poprzez wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju osiąganie poszczególnych celów będzie zgodne z założeniami polityki ekologicznej, a kryteria ekologiczne będą traktowane na równi z kryteriami ekonomicznymi.

Najmniej obciążające dla środowiska przyrodniczego są działania zapisane w celach pozainwestycyjnych – np. w 4. celu strategicznym: „Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego”. Należy przy tym jednak dodać, że poprawa usług społecznych i publicznych będzie miała pozytywny wpływ na zdrowie ludzi.

Natomiast, najbardziej znaczące zmiany w środowisku mogą nastąpić w wyniku realizacji celów związanych z rozwojem infrastruktury drogowej, kolejowej, lotniczej, wraz z budową sieci przesyłowych energii i paliw oraz wraz z rozwojem terenów inwestycyjnych, szczególnie terenów aktywizacji gospodarczej i tworzenia pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich.

Skuteczność realizacji celów strategicznych będzie monitorowana poprzez analizę wybranych mierników. Projekt Strategii proponuje zestaw miar pozwalających na ocenę zmian w środowisku z zastrzeżeniem, iż dla potrzeb monitoringu zestaw ten będzie odpowiednio rozszerzany (np. o wskaźniki jakości wód powierzchniowych i podziemnych czy jakości klimatu akustycznego).

14. Spis materiałów wykorzystanych przy opracowaniu prognozy

- Gacka–Grzesikiewicz E. – Podstawy prawne i perspektywy ochrony przyrody w Polsce (materiały szkoleniowe),
- Kepel A. 2003 r. - Prawodawstwo Unii Europejskiej w zakresie ochrony przyrody – dyrektywy: Ptasia i Siedliskowa [w] Ochrona przyrody na obszarach rolnych, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Towarzystwo na rzecz Ziemi Kraków – Oświęcim
- Kistowski M. Metodyka sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze (na przykładzie prognoz wpływu na środowisko projektów programu rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego) [w] Problemy ocen środowiskowych Nr 2[21] 2003
- Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA. Fundacja IUCN Poland. Warszawa 1995
- Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej wraz z Programem działań (dokument zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 25 lutego 2003 r.)
- Opracowanie Ekofizjograficzne Podstawowe wykonywane na potrzeby planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego (w trakcie opracowania),
- Paneuropejska Strategia Różnorodności Biologicznej i Krajobrazowej – Ministerstwo ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Departament Ochrony Przyrody, Warszawa 1998 r.
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego (Uchwała Nr XIII/170/2003 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 29 września 2003 r.)
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego uchwalony w 2001 r. (Uchwała Nr XLII/628/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 r.)
- II Polityka Ekologiczna Państwa, Rada Ministrów, Warszawa 2000.
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 Warszawa grudzień 2002 r.
- Prognoza do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego WBPP Poznań 2001 r.
- Prognoza oddziaływania na środowisko projektu „Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego” dr hab. Krzysztof Kasprzak
- Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego (Uchwała Nr LI/731/2002 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 9 lipca 2002 r.),
- Ramowa strategiczna ocena oddziaływania na środowisko „Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004 – 2006”. Kassenberg A. i zespół, REC, Warszawa, 2002 r.
- Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2000 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu Biblioteka Monitoringu Środowiska Poznań 2001
- Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2001 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu Biblioteka Monitoringu Środowiska Poznań 2002

- Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2002 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu Biblioteka Monitoringu Środowiska Poznań 2003
- Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2003 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu Biblioteka Monitoringu Środowiska Poznań 2004
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 roku w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. 02.241.2093 z dnia 31 grudnia 2002 r).
- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć (Dz. U. Województwa Wielkopolskiego z 2003 r. Nr 192, poz. 3568)
- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu z dnia 10 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć (Dz. U. Województwa Dolnośląskiego z 2004 r. Nr 2, poz. 38, Dz. U. Województwa Lubuskiego z 2003 Nr 104, poz. 3648, Dz. U. Województwa Wielkopolskiego z 2003 z 2003 r.)
- Różnorodność biologiczna Polski 2003 – Praca zbiorowa pod redakcją R. Andrzejewskiego i A. Weigle, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa
- Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego uchwalona w 2000 r. (Uchwała Nr XXVI/386/2000 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 10 lipca 2000 r.),
- Projekt Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na lata 2007 – 2020 sierpień 2005.

15. Załączniki

15.1. Spis rysunków

- 1. Walory i zasoby środowiska
- 2. Formy ochrony przyrody
- 3. Stan wybranych elementów środowiska Wielkopolski
- 4. Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia Strategii
- 5. Wybrane elementy mogące znacząco oddziaływać na środowisko

15.2. Spis tabel

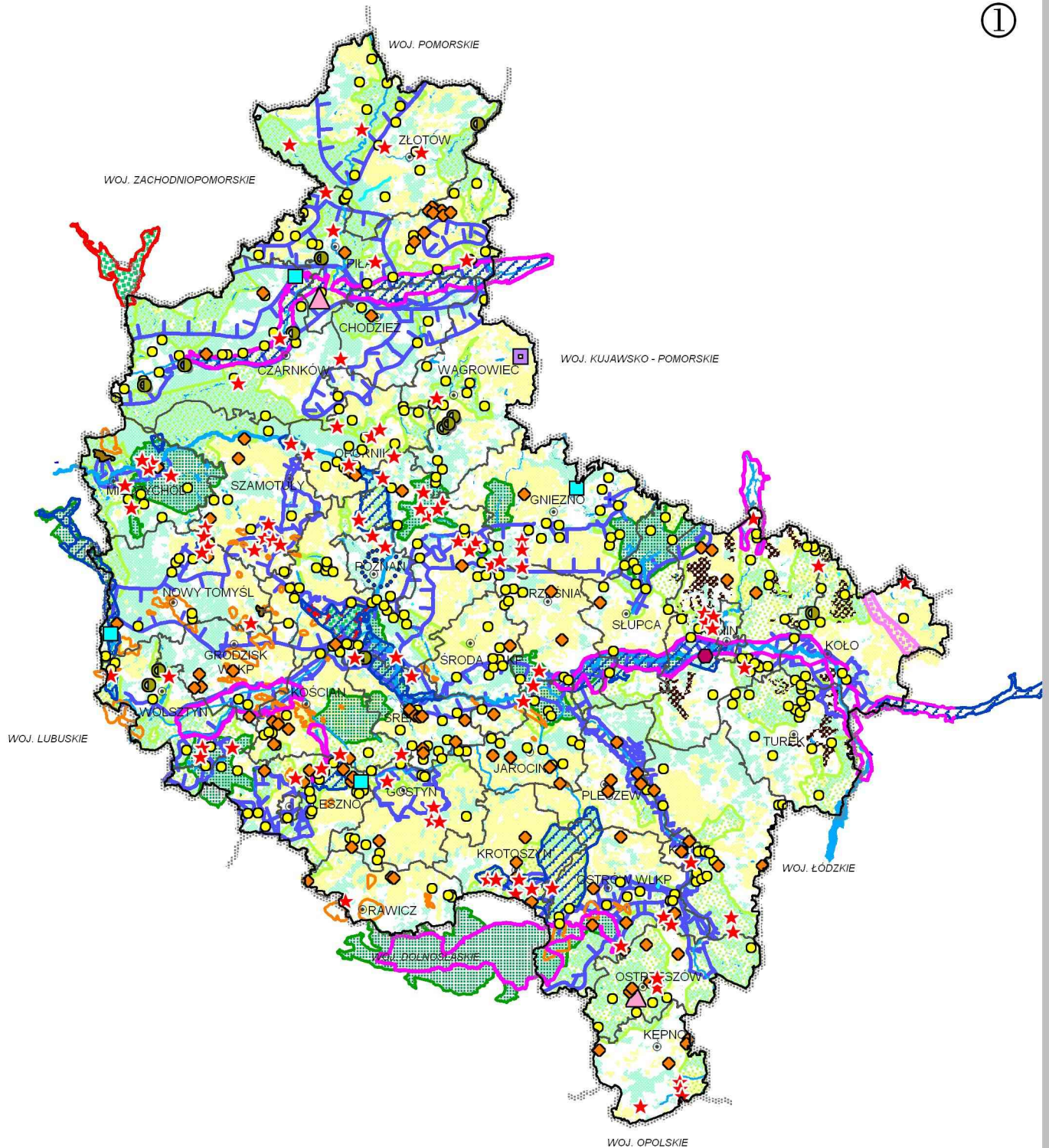
- 1. Zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym wielkopolski na przestrzeni lat 1999 – 2003
- 2. Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000
- 3. Specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 (projektowane)
- 4. Ocena potencjalnego wpływu realizacji celów projektu Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze
- 5. Skala bonitacji określająca siłę i kierunek oddziaływania realizacji Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

WALORY ŚRODOWISKA

1

STRUKTURA PRZYRODNICZA

- LASY
- WODY POWIERZCHNIOWE
- KOMPLEKSY GLEBOWO-ROLNICZE 1-4

WALORY ŚRODOWISKA

- PARKI NARODOWE

- REZERWATY PRZYRODY

- PARKI KRAJOBRAZOWE

- OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

- OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW NATURA 2000

- OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY SIEDLISK NATURA 2000

- GLÓWNE ZBIORNIKI WÓD PODZIEMNYCH

- KRUSZYWO NATURALNE

- SÓL KAMIENNA

- GIPS

- SUROWCE ILASTE

- ZŁOŻA KREDY

- ZŁOŻA ROPY

- ZŁOŻA WĘGLA

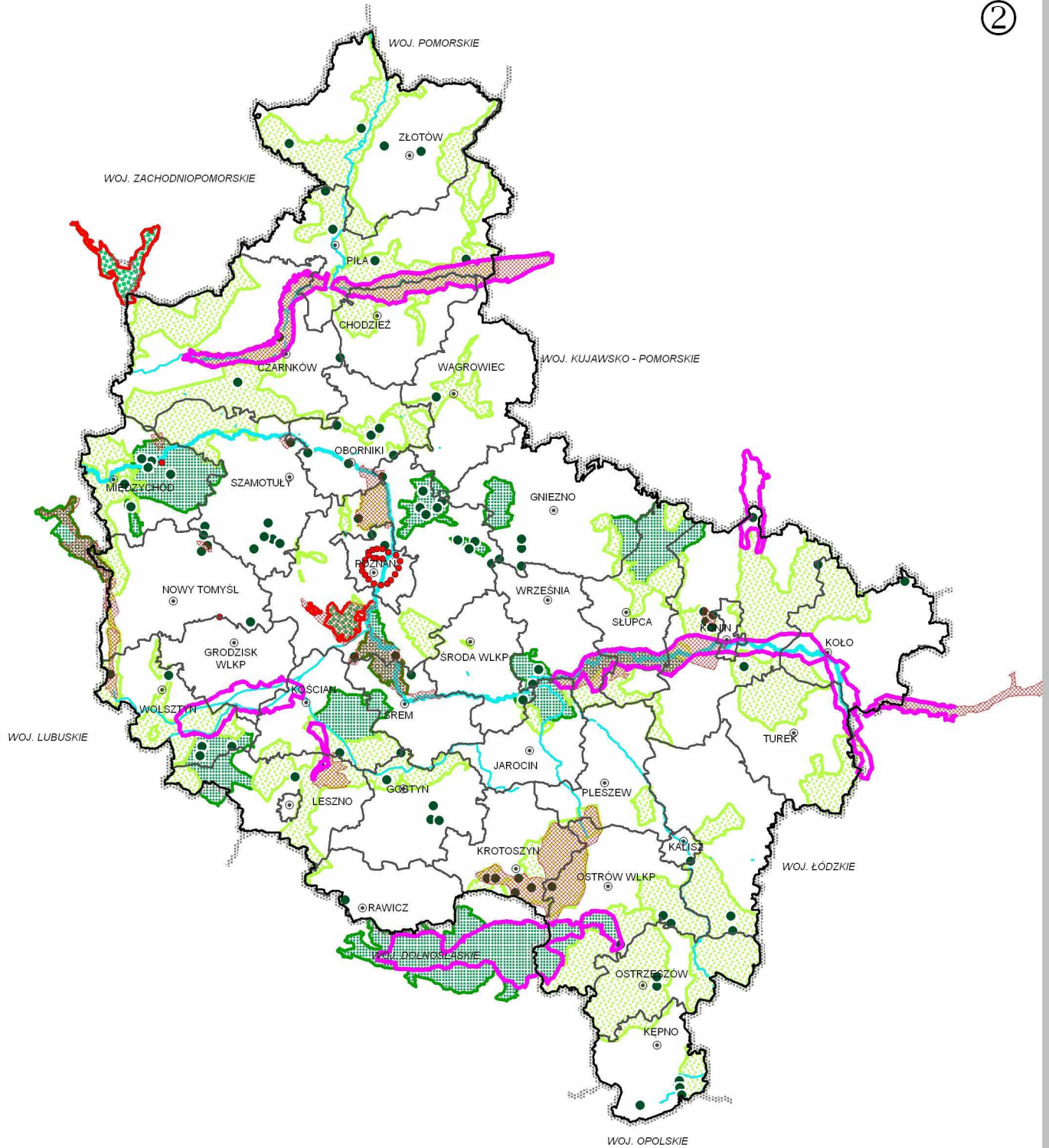
- ZŁOŻA GAZU

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

FORMY OCHRONY PRZYRODY

2

PARKI NARODOWE

REZERWATY PRZYRODY

PARKI KRAJOBRAZOWE

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

OBSZARY NATURA 2000

OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW

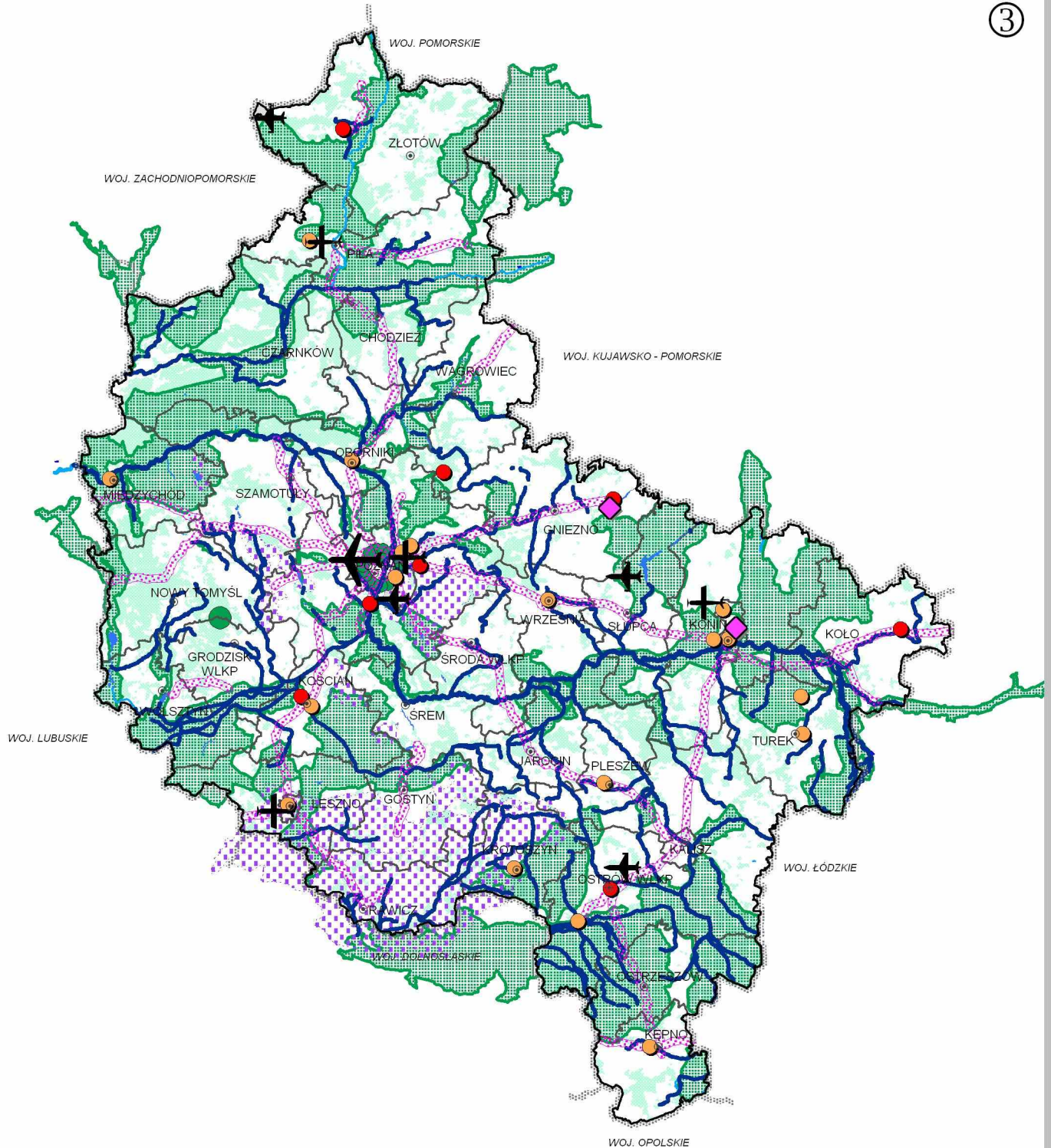
SPECJALNE OBSZARY OCHRONY SIEDLIŚĆ (PROJEKTOWANE)

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

STAN ŚRODOWISKA

3

STRUKTURA PRZYRODNICZA

- LASY
- WODY POWIERZCHNIOWE
- OBSZARY OBJĘTE OCHRONĄ PRZYRODY

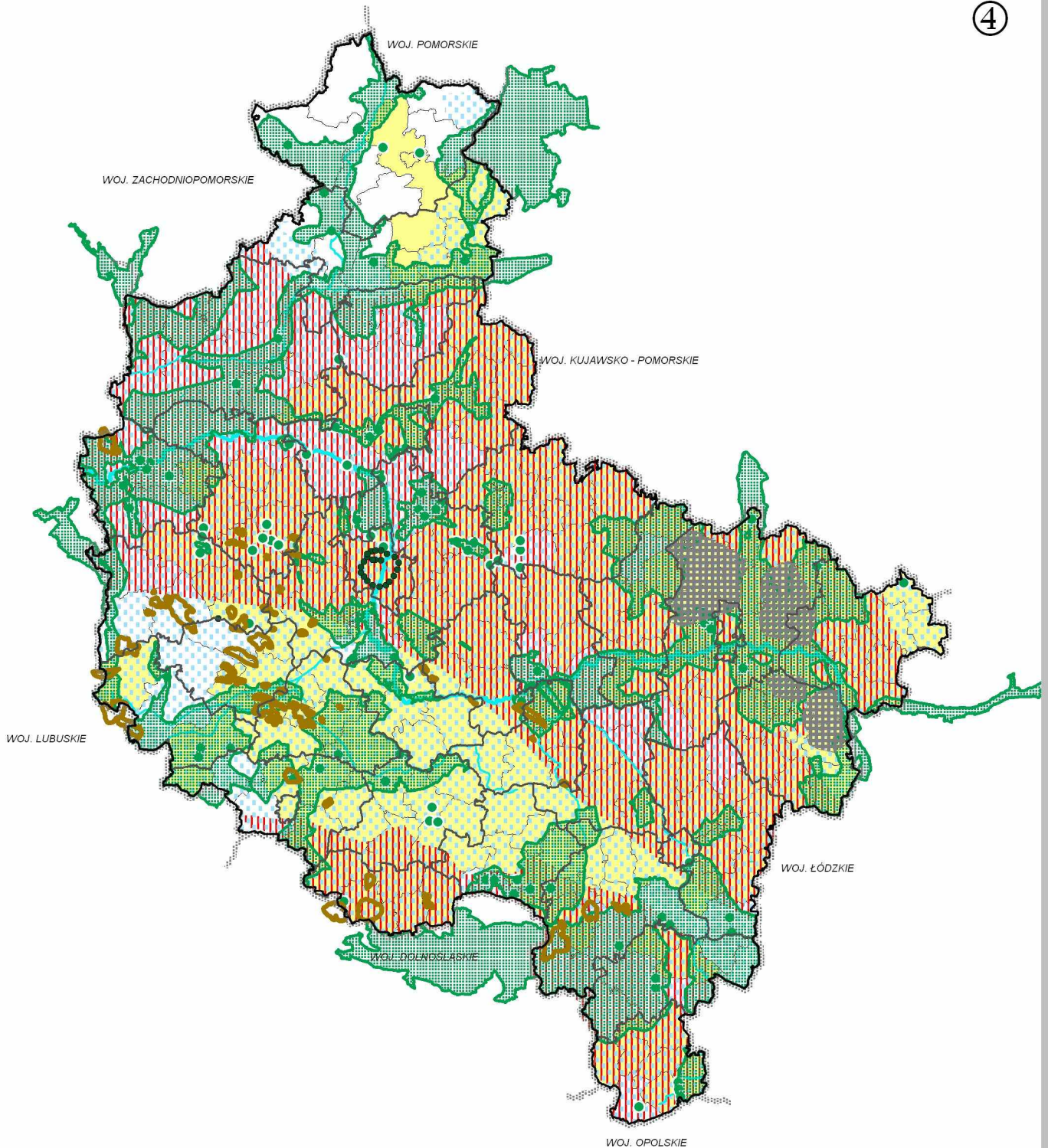
WYBRANE ELEMENTY STANU ŚRODOWISKA

- STAN CZYSTOŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH -NON WODY POZANORMATYWNE
- WODY I OBSZARY SZCZEGÓLNIENIE NARAŻONE NA ZANIECZYSZCZENIE ZWIĄZKAMI AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH
- ZAKŁADY O ZWIEKSZONYM RYZYKU WYSTĄPIENIA POWAŻNEJ AWARII (ZZR)

- ZAKŁADY O DUŻYM RYZYKU WYSTĄPIENIA POWAŻNEJ AWARII (ZDR)
- DROGI O DUŻYM NATĘŻENIU HAŁASU
- LOTNISKA
- CZYNNY SKŁADOWISKA ODPADÓW

4

WYBRANE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA

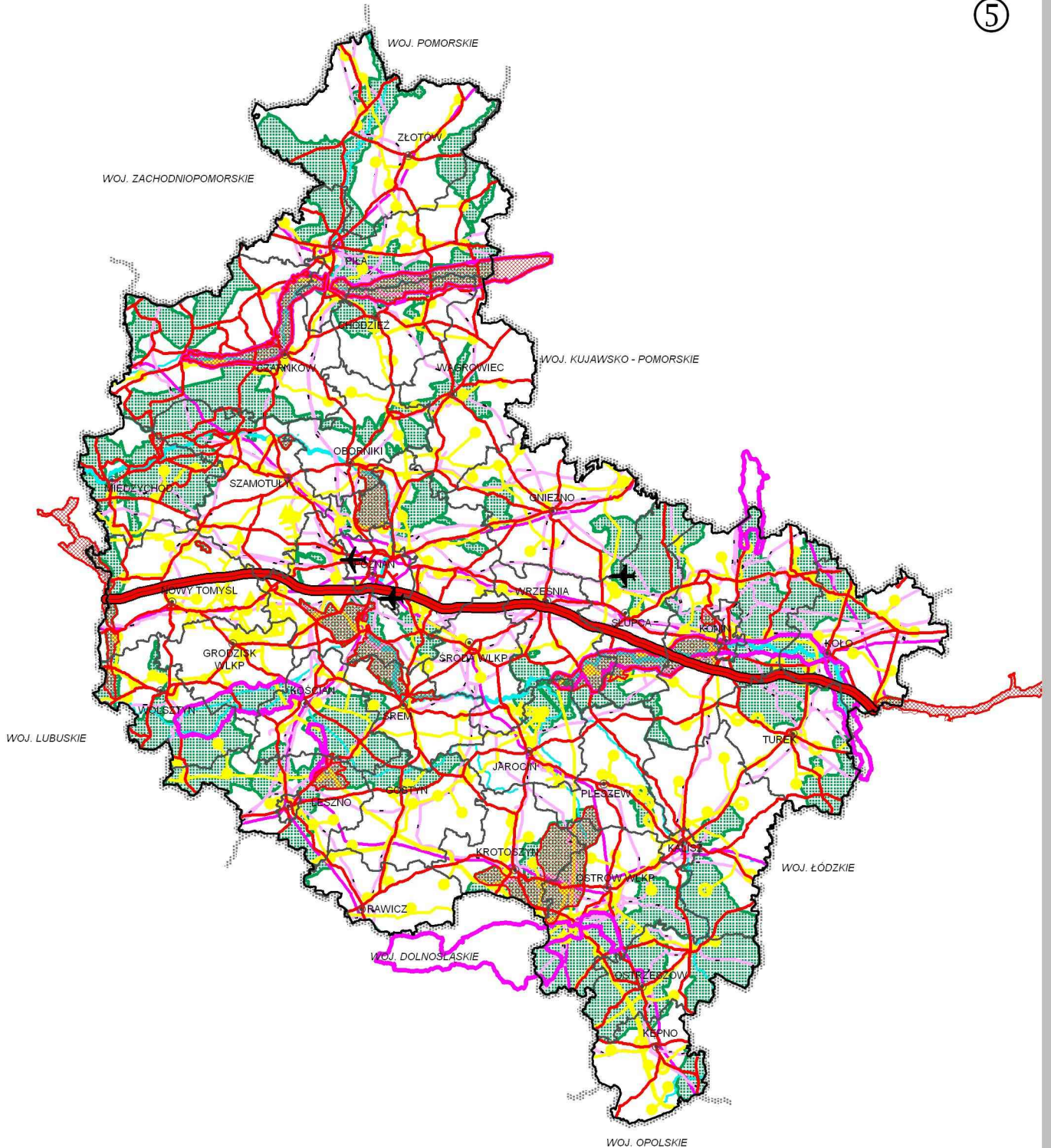
- NIEWYKORZYSTANE ZASOBY NATURALNE
(ZŁOŻA WÓD GEOTERMALNYCH I GAZU)
- WYSTĘPOWANIE MIEJSC DEGRADACJI ŚRODOWISKA
(TERENY EKSPLOATACJI WĘGLA BRUNATNEGO)
- NIEWYSTARCZAJĄCE ZASOBY WODNE
(OBSZARY DEFICYTÓW WÓD POWIERZCHNIOWYCH)
- NISKI STOPIEŃ LESISTOŚCI
- BRAK SPÓJNEGO PRZESTRZENNE SYSTEMU PRZYRODNICZEGO
(OBSZARY OBJĘTE OCHRONĄ PRZYRODY)

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

WYBRANE ELEMENTY MOGĄCE ZNACZĄCO ODDZIAŁYWAĆ NA ŚRODOWISKO

5

STRUKTURA PRZYRODNICZA

- GŁÓWNE RZEKI
- OBSZARY OBJĘTE OCHRONĄ PRZYRODY
- OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW NATURA 2000
- SPECJALNE OBSZARY OCHRONY SIEDLISK NATURA 2000 (PROJEKTOWANE)

ELEMENTY MOGĄCE ODDZIAŁYWAĆ NA ŚRODOWISKO

- AUTOSTRADA A2
- POZOSTAŁE DROGI KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE
- GŁÓWNE LINIE KOLEJOWE
- SIECI ELEKTROENERGETYCZNE WYSOKIEGO NAPIĘCIA
- GAZOCIĄGI WYSOKIEGO CIŚNIENIA
- LOTNISKA